

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2023 m. sausis

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 48 straipsnio taikymas	4
<i>Dėl vilkikų darbo fiksuotos vietos aikštelėje pripažinimo stacionariu triukšmo šaltiniu</i>	4
ANK 211 straipsnio 1 dalies taikymas	5
<i>Dėl prekių, kurioms įforminta ar turi būti įforminta bet kuri muitinės procedūra, deklaravimo pažeidžiant nustatytą tvarką</i>	5
ANK 591 straipsnio 8 dalies, 269 straipsnio taikymas	6
<i>Dėl dvigubo baudimo draudimo (non bis in idem) principo</i>	6
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	8
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	8
BK 139 straipsnio 1 dalies taikymas	8
<i>Dėl subjekto ir kazuso</i>	8
BK 147 straipsnio 1 dalies taikymas	9
<i>Dėl fiktyvios santuokos kaip prekybos žmonėmis požymio</i>	9
BK 194 straipsnio 1 dalies taikymas	10
<i>Dėl objekto sampratos</i>	10
BK 253 straipsnio 2 dalies taikymas	12
<i>Dėl dalyko</i>	12
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	13
BPK 44 straipsnio 8 dalies, 45 straipsnio, 322 straipsnio 2 dalies ir 324 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis	13
<i>Dėl nuteistojo teisės į gynybą pažeidimo tinkamai nepranešus apie teismo posėdį</i>	13
BPK 80 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis	14
<i>Dėl draudimo versti duoti parodymus prieš save</i>	14
<i>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-59-628/2023</i> ...16	
III. CIVILINĖS BYLOS	16
Bendrosios nuostatos	16
<i>Dėl dovanojimo sutarčiai taikomų privalomų formos reikalavimų</i>	16
Asmenys	17
<i>Dėl akcininkų teisės balsuoti ir jos apribojimo</i>	17
Sutarčių teisė	18
<i>Dėl nuomininko atleidimo nuo sutarties vykdymo remiantis nenugalimos jėgos aplinkybėmis</i>	18
Civilinė atsakomybė	19
<i>Dėl ekologiniam ūkiui padarytos žalos atlyginimo</i>	19
<i>Dėl ekspertizės akto įrodomosios reikšmės paciento sveikatai padarytos žalos atlyginimo bylose</i>	20
Statybų teisė	21
<i>Dėl atstumų tarp gretimų sklypų ribų ir juose esančių statinių, kai pastatas yra daugiabutis</i>	21
Darbo teisė	22
<i>Dėl darbo sutarties nutraukimo, kai darbuotojui įstatymų nustatyta tvarka atimamos specialios teisės dirbti tam tikrą darbą ar eiti tam tikras pareigas, o vėliau įsakymas dėl tokios teisės atėmimo panaikinamas teismo sprendimu</i>	22
Civilinio proceso teisė	23
<i>Dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo bylose, kuriose teismas iš dalies tenkina reikalavimą dėl neturtinės žalos atlyginimo</i>	23
Vykdyto procesas	24
<i>Dėl CPK 703 straipsnyje įtvirtintos antstolio teisės atšaukti varžytynes aiškinimo ir taikymo</i>	24
Viešieji pirkimai	24
<i>Dėl CPK 146 straipsnio 2 dalies nuostatų taikymo viešųjų pirkimų bylose</i>	24

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 48 straipsnio taikymas

Dėl vilkikų darbo fiksuotos vietos aikštelėje pripažinimo stacionariu triukšmo šaltiniu

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje pareiškėjas buvo nubaustas pagal ANK 48 straipsnio 2 dalį už tai, kad, būdamas stacionaraus triukšmo šaltinio valdytojas – transporto įmonės – direktorius, pažeidė Lietuvos Respublikos triukšmo valdymo įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje ir Lietuvos higienos normos HN 33:2011, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. birželio 13 d. įsakymu Nr. V-604, 7 punkte nustatytus reikalavimus, t. y., veikiant įmonės stacionariems triukšmo šaltiniams, pataisytais ekvivalentinis ir maksimalus garso slėgio lygiai gyvenamojoje aplinkoje viršijo Lietuvos higienos normos HN 33:2011 1 lentelės 4 punkte nustatytas leistinas ribas.

Prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą pareiškėjas teigė, kad jis nepagrįstai buvo patrauktas administracinėn atsakomybėn, kadangi teismai netinkamai identifikavo triukšmo šaltinį, kuris, anot pareiškėjo, buvo ne aikštelė, o krovininės transporto priemonės (vilkikai), ir taip netinkamai aiškino bei taikė Triukšmo valdymo įstatymo ir Lietuvos higienos normos HN 33:2011 nuostatas.

Pagal Triukšmo valdymo įstatymo 2 straipsnio 26 punktą triukšmo šaltiniu laikomas bet koks įrenginys ar objektas, kuris kelia (skleidžia) triukšmą. Teisėjų kolegijos vertinimu, teismai teisingai identifikavo, kad šioje byloje toks objektas buvo įmonės nuomos pagrindu disponuojama aikštelė (žemės sklypas). Nustatyta, kad ši aikštelė buvo specialiai pritaikyta ir naudojama įmonės vilkikams saugoti, aikštelėje taip pat vykdavo ir kiti su įmonės veikla susiję darbai – vilkikų darbas laisvomis apšukomis, manevravimas ir kt. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sutiko su apygardos teismo išvada, kad aikštelėje stovinčių, dirbančių laisvomis apšukomis, manevruojančių transporto priemonių keliamas triukšmas kilo būtent naudojantis įmonės disponuojamu objektu – aikštele, kuri šioje byloje pagrįstai pripažinta triukšmo šaltiniu.

Dėl pareiškėjo argumento, kad teismai nepagrįstai triukšmo šaltinį vertino kaip stacionarų, taip pritaikydami ne tuos Lietuvos higienos normos HN 33:2011 1 lentelėje nustatytus didžiausius leistinus triukšmo rodiklius, teisėjų kolegija nurodė, kad stacionariu triukšmo šaltiniu laikomas toks triukšmo šaltinis, kurio buvimo vieta yra nekintama, o judriu triukšmo šaltiniu – triukšmą skleidžiančios motorinės transporto priemonės bei kiti judantys mechanizmai (Triukšmo valdymo įstatymo 2 straipsnio 9 ir 13 punktai). Lietuvos higienos normos HN 33:2011 1 lentelės 4 eilutėje nustatyti didžiausi leidžiami triukšmo ribiniai dydžiai gyvenamųjų pastatų ir visuomeninės paskirties pastatų (išskyrus maitinimo ir kultūros paskirties pastatus) aplinkoje, išskyrus transporto sukeltą triukšmą. Tuo tarpu pareiškėjo nurodytoje Lietuvos higienos normos HN 33:2011 1 lentelės 3 eilutėje nustatyti didžiausi leidžiami triukšmo ribiniai dydžiai taikytini būtent transporto sukeltam triukšmą veikiamai aplinkai.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad aikštelės skleidžiamas triukšmas neišvengiamai susijęs su transporto priemonėmis, kurios yra judrios bei pritaikytos judėti iš vienos vietos į kitą, tačiau šiuo atveju triukšmą kėlė ne pavienės pravažiuojančios transporto priemonės, o būtent jų koncentracija vienoje vietoje, t. y. joms saugoti skirtoje aikštelėje. Krovininiai automobiliai tuo metu, kai buvo fiksuojamas triukšmas, nedalyvavo eisme, nevažiavo keliu ir iš esmės judėjo tik po aikštelę, vadinasi, pats triukšmo šaltinis nejudėjo – nekeitė savo buvimo vietos. Teisėjų kolegija pritarė apygardos teismo argumentui, kad vilkikų darbas judant ir stovint įjungtais varikliais aikštelėje vertintinas iš esmės kaip krovinių automobilių darbas fiksuotoje vietoje – aikštelėje, o tai pagrįstai sudarė pagrindą vilkikų darbą fiksuotos vietos aikštelėje pripažinti stacionariu triukšmo šaltiniu. Šiame kontekste Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad, pagal Lietuvos higienos normos HN 33:2011 6.14 punktą, transporto sukeltam triukšmą laikomas transporto priemonių (kelių, geležinkelių, orlaivių) eismo sukeltas nuolatinis arba daugelio kartotinių pavienių garso įvykių triukšmas. Vadinasi, transporto sukeltas triukšmas yra toks, kurį sukelia transporto priemonės dalyvavimas eisme, o ne savaime pati transporto priemonė.

Taigi teisėjų kolegija padarė išvadą, kad šioje byloje teismai pagrįstai nusprendė, jog triukšmo šaltinis buvo ne įmonės vilkikų dalyvavimas eisme ar judėjimas kelyje, o aikštelė, kurioje dėl šios įmonės vykdomos veiklos – vilkikų saugojimo – kildavo triukšmas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 24 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-2-788/2023

ANK 211 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl prekių, kurioms įforminta ar turi būti įforminta bet kuri muitinės procedūra, deklaravimo pažeidžiant nustatytą tvarką

Šioje atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje asmuo institucijos nutarimu pagal ANK 211 straipsnio 1 dalį buvo nubaustas už tai, kad, būdamas muitinės tarpininkės atstovas, atstovaudamas gavėjui, pateikė muitinės importo deklaraciją, kurios 30 langelyje nurodė, kad deklaracijoje išvardytų gavėjo prekių buvimo vieta yra Kauno r. sav., tačiau muitinės pareigūnas, nuvykęs patikrinti prekių į deklaracijoje nurodytą prekių pateikimo vietą, jų ten nerado. Taip asmuo, pateikdamas importo deklaraciją ir nevykdydamas pareigos pateikti arba užtikrinti, kad deklaruotos prekės būtų pateiktos deklaracijoje nurodytai prekių pateikimo įstaigai, pažeidė Sąjungos muitinės kodekso (toliau – SMK) 5 straipsnio 8 punkto, 15 straipsnio 2 dalies a, c punktų, 170 straipsnio 1 dalies, 172 straipsnio 1 dalies nuostatas. Apylinkės teismo nutarimu institucijos nutarimas buvo panaikintas ir administracinio nusižengimo teiseną asmeniui nutraukta. Apygardos teismo nutarimu šis apylinkės teismo nutarimas buvo panaikintas ir paliktas galioti pirmiau nurodytas institucijos nutarimas.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, spręsdamas byloje kilusį ginčą dėl asmens nubaudimo pagal ANK 211 straipsnio 1 dalį, nustatė, kad, pildydamas importo deklaraciją, administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo 30 langelyje („Prekių buvimo vieta“) pažymėjo varnelę ties kodu, kuris prekių saugojimo įmonės adresą susieja su Kauno r., tačiau realiai deklaruojamos prekės buvo atgabentos į šios įmonės terminalą, esantį Vilniuje, kuris deklaracijos 30 langelyje žymimas kitu kodu. Abu kodai, kuriuos sudaro po 15 simbolių, skiriasi nežymiai – vienu skaitmeniu, tačiau jie abu susieja prekių buvimo vietą su ta pačia įmone, turinčia padalinius skirtingose vietose. Byloje nebuvo duomenų, kad administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo, pildydamas deklaraciją, prekių buvimo vietą pasirinko neįsitikinęs, kur realiai yra prekės (t. y. elgėsi nerūpestingai ar lengvabūdiškai), ar tyčia stengėsi nuslėpti prekių buvimo vietą. Kaip pažymėjo teisėjų kolegija, bylos duomenys patvirtino, kad deklaruojamos prekės buvo atgabentos į įmonės terminalą, esantį Vilniuje, ten jos ir buvo rastos, krovinyje buvo tokios sudėties, kokia nurodyta deklaracijoje, taip pat visi kiti duomenys deklaracijoje buvo nurodyti teisingai. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad deklaraciją pateikiantis asmuo privalo būti atidus ir užtikrinti pateikiamų duomenų teisingumą, tačiau šiuo atveju pirmiau nurodytos bylos aplinkybės nepaneigia, jog netinkamai pasirinktas prekių buvimo vietos kodas buvo dėl neatidumo padaryta techninė klaida, o ne nerūpestingumas, kaip administracinio nusižengimo sudėties subjektyvusis požymis. Be to, teisėjų kolegija pažymėjo, kad administraciniu nusižengimu laikoma kaltininko padaryta pavojinga veika, o šioje byloje liko nepaneigta, jog dėl administracinės atsakomybės patraukto asmens veiksmų, pasirenkant netinkamą kodą, nurodantį deklaruojamų prekių buvimo vietą, iš esmės negalėjo kilti jokių neigiamų padarinių (pvz., nuslėpta dalis prekių, išvengta mokesčių, prekės neteisėtai pateko į apyvartą ar pan.).

Kartu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad pagal SMK 173 straipsnio 1 dalį deklaranto prašymu jam gali būti leista pataisyti vieną arba daugiau muitinės jau priimtose muitinės deklaracijos duomenų elementų. Šiuo taisymu muitinės deklaracija negali būti pakeista tiek, kad ji galėtų būti taikoma ne toms prekėms, kurios iš pradžių buvo joje nurodytos. Teisėjų kolegija iš bylos duomenų nustatė, kad administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo Kauno teritorinei muitinei pateikė prašymą pataisyti padarytą techninę klaidą, nurodant prekių buvimo vietą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad apygardos teismas nutarime padarė išvadą, jog administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo neteko teisės pasinaudoti SMK 173 straipsnio 1 dalyje nurodyta galimybe prašyti pataisyti deklaracijos duomenų elementus, nes tokį prašymą

pateikė jau po to, kai muitinis tikrinimas buvo atliktas ir nustatyta, kad deklaracijos duomenys neteisingi (SMK 173 straipsnio 2 dalies b punktas), tačiau nenurodė, kokiais duomenimis grindžia šią savo išvadą.

Teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį į muitinio patikrinimo, kurio metu buvo nustatyta, kad prekių deklaracijoje nurodytoje vietoje nėra, atlikimo aplinkybes ir nurodė, kad pagal SMK 188 straipsnio c punktą, tikrindama priimtoje muitinės deklaracijoje pateiktų duomenų teisingumą, muitinė gali tikrinti prekes. Elektroninės importo deklaracijos pateikimo, priėmimo ir kitos elektroninės informacijos, susijusios su importo procedūrų vykdymu, mainų taisyklių, patvirtintų Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus 2009 m. birželio 26 d. įsakymu Nr. 1B-360, (toliau – Taisyklės) 3 punkte nurodyta, kad įforminant prekėms importo procedūrą deklarantas ir importo muitinės įstaiga keičiasi Taisyklių 4 punkte nurodytais elektroniniais pranešimais, atitinkančiais MDAS Verslininko sąsajos specifikacijoje nustatytus reikalavimus, naudodamiesi automatinio duomenų apdorojimo techninėmis priemonėmis. Jeigu importo muitinės įstaiga, tikrindama priimtą importo deklaraciją, nusprendžia, jog būtina fiziškai patikrinti jai pateiktas prekes ir (arba) paimti jų pavyzdžių, deklarantas apie tokį muitinės sprendimą informuojamas elektroniniu pranešimu IEI60LT („Pranešimas apie sprendimą tikrinti importuojamas prekes“). Šio elektroninio pranešimo išsiuntimas reiškia, jog deklarantas privalo atlikti visas prievoles, susijusias su atitinkamų prekių tikrinimu arba jų pavyzdžių ėmimu (t. y. suteikti importo muitinės įstaigai visą jos prašomą pagalbą, kurios reikia tikrinimui atlikti arba pavyzdžiams paimti) (Taisyklių 4.6 papunktis). Teisėjų kolegija konstatavo, kad šioje byloje nėra duomenų, jog, priėmus sprendimą tikrinti administracinę atsakomybę patraukto asmens pateiktoje importo deklaracijoje nurodytas prekes, jis apie tai buvo informuotas pranešimu, nustatytu Taisyklių 4.6 papunktyje. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad sąžiningas valstybės institucijų elgesys ir tinkamas jai priskirtų funkcijų vykdymas yra svarbus aspektas užtikrinant, kad asmenys galėtų tinkamai naudotis savo teisėmis.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija panaikino apygardos teismo nutarimą ir paliko galioti apylinkės teismo nutarimą, kuriuo administracinio nusižengimo byla administracinę atsakomybę patrauktam asmeniui nutraukta, nesant jos veiksmuose administracinio nusižengimo, nurodyto ANK 211 straipsnio 1 dalyje, sudėties.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 11 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-13-719/2023

ANK 591 straipsnio 8 dalies, 269 straipsnio taikymas

Dėl dvigubo baudimo draudimo (non bis in idem) principo

Aptariamoje atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje kilo ginčas dėl to, ar nepažeidžiamas dvigubo baudimo draudimo (*non bis in idem*) principas situacijoje, kai už tą patį teisės pažeidimą administracinę atsakomybę fizinis asmuo (įmonės direktorius) patraukiamas pagal atitinkamą ANK straipsnį administracinių nusižengimų teisenos tvarka, o juridinis asmuo (įmonė) – pagal specialųjį įstatymą administracinio proceso tvarka.

Teisėjų kolegija nurodė, kad ANK 591 straipsnio 8 punkte yra įtvirtintas *non bis in idem* principas, draudžiantis tą patį asmenį už tą pačią priešingą teisei veiką du kartus traukti administracinę atsakomybę arba administracinę ir baudžiamojon atsakomybę, ir pažymėjo, kad iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylantis pirmiau nurodytas reikalavimas, draudžiantis bausti asmenį dukart už tą patį teisės pažeidimą, nedraudžia dvigubos teisinės atsakomybės. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką, kurioje taip pat nuosekliai pritariant pirmiau nurodytai pozicijai pabrėžiama, kad konstitucinis *non bis in idem* principas, drausdamas antrą kartą bausti tą patį asmenį už tą patį pažeidimą, taip pat nedraudžia už tą pačią veiką bausti skirtingus asmenis ar bausti tą patį asmenį už skirtingas veikas. Sprendžiant, ar konkrečiu atveju nebuvo pažeistas *non bis in idem* principas, turi būti atsižvelgiama į tai, ar: 1) asmuo buvo „baudžiamas“, t. y. ar konkrečia atsakomybės forma pirmiausia buvo siekiama nubausti pažeidimą padariusį asmenį; 2) asmuo baudžiamas už tą patį pažeidimą (pažeidimo, arba neteisėtos

veikos, tapatumas); 3) pakartotinai baudžiamas asmuo yra tas pats (asmens tapatumas); asmens ir neteisėtos veikos tapatumo kriterijai negali būti taikomi formaliai: sprendžiant, ar konkrečiu atveju asmuo ir neteisėta veika buvo tapatūs, turi būti įvertinamos visos reikšmingos bylos aplinkybės.

Teisėjų kolegija nagrinėjamo klausimo kontekste pažymėjo, kad Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje konstatuota, be kita ko, ir tai, jog juridinis asmuo, kaip dirbtinai sukurtas teisės subjektas, pats negali padaryti įstatyme uždraustos veikos, todėl jis visuomet atsako už savo atstovo ar darbuotojo (fizinio asmens) padarytą pažeidimą. Situacija, kai už tą patį teisės pažeidimą atsakomybėn patraukiamas fizinis ir juridinis asmuo, pati savaime *non bis in idem* principo nepažeidžia, tačiau, byloje nustačius neteisėtos veikos, už kurios padarymą buvo taikytos sankcijos formaliai skirtingiems asmenims, tapatumo faktą, būtina patikrinti, ar atsakomybėn traukiamas fizinis ir juridinis asmenys realiai nėra tapatūs, t. y. ar, skiriant nuobaudą juridiniam asmeniui, šios nuobaudos pasekmės neteks tam pačiam asmeniui, kuris už tą patį pažeidimą jau buvo nubaustas kaip fizinis asmuo. Bausmės, administracinės nuobaudos ar ekonominės sankcijos paskirtis sietina su pažeidėjo nubaudimu bei bendrąja ir specialiąja prevencija. Tiek nubaudimo elementas, tiek ir specialioji prevencija yra nukreipti į pažeidėjo valią, todėl svarbu nustatyti, ar fizinio ir juridinio asmens valia yra vieninga. Už tą pačią veiką patraukti atsakomybėn fizinis ir juridinis asmuo turi turėti skirtingas ir savarankiškas valias. Siekiant išvengti *non bis in idem* principo pažeidimo, turi būti konstatuota, kad turtinių sankcijų taikymo neigiami padariniai nepaveikia ir negali paveikti vieno ir to paties asmens nuosavybės. Priešingu atveju asmuo, pakartotinai patiriantis neigiamo pobūdžio turtinius padarinius, būtų pripažintas baudžiamu antrą kartą. Abi nurodytos sąlygos (skirtingos traukiamų atsakomybėn fizinio ir juridinio asmens valios egzistavimas, taip pat turtinio pobūdžio sankcijos poveikis skirtingų subjektų nuosavybei) yra būtinos.

Teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad juridinis asmuo atsako pagal savo prievoles sau nuosavybės ar patikėjimo teise priklausančiu turtu. Ribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo neatsako pagal juridinio asmens dalyvio prievoles, o juridinio asmens dalyvis neatsako pagal juridinio asmens prievoles, išskyrus įstatymuose arba juridinio asmens steigimo dokumentuose nurodytus atvejus (CK 2.50 straipsnio 1, 2, 4 dalys). Taigi teisinės atsakomybės prasme fizinis ir juridinis asmuo yra atskiri subjektai ir negali būti sutapatinami. Tais atvejais, kai institucijos nutarimu nuobauda – ekonominė sankcija – už padarytą teisės pažeidimą pagal specialųjį įstatymą administracinio proceso tvarka yra paskirta ribotos civilinės atsakomybės juridiniam asmeniui, pvz., UAB, VŠĮ, o jo atstovas, pvz., direktorius, už tą patį pažeidimą yra patrauktas administracinėn atsakomybėn pagal atitinkamą ANK straipsnį, nepripažįstama buvus *non bis in idem* principo pažeidimą, nes nors juridinis asmuo veiklą vykdo per savo darbuotojus – fizinius asmenis, taikomos atsakomybės rūšys, tikslai ir už padarytus pažeidimus kylančios pasekmės skiriasi: ekonominė sankcija skiriama juridiniam asmeniui, bauda administracinio nusižengimo byloje – fiziniam asmeniui, tai skirtingi teisinės atsakomybės subjektai, kurie nėra atsakingi už vienas kito prievoles, todėl patiria savarankiškas teisines pasekmes, be to, atsakomybė šiems subjektams nustatyta net ir skirtinguose teisės aktuose.

Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas padarė išvadą, kad šioje byloje, priešingai nei nusprendė apygardos teismas, nebuvo vieno iš *non bis in idem* principo pažeidimui konstatuoti būtinų požymių – subjektų tapatumo. Pirma, ekonomine sankcija (bauda) administracinio proceso tvarka buvo nubaustas juridinis asmuo – bendrovė, kuri yra ribotos civilinės atsakomybės, o administracinių nusižengimų teisenos tvarka nubaustas fizinis asmuo – bendrovės direktorius. Šie asmenys nebuvo atsakingi už vienas kito prievoles ir patyrė savarankiškas teisines pasekmes. Antra, turtinių sankcijų taikymo neigiami padariniai veikė ir galėjo paveikti ne vieno ir to paties, bet skirtingų asmenų nuosavybę – už pagal specialųjį įstatymą paskirtą ekonominę sankciją bendrovė atsakė savo turtu, o už jos direktoriui pagal ANK paskirtą nuobaudą šis atsakė savo asmeniniu turtu. Kartu teisėjų kolegija nepritarė skundžiamame apygardos teismo nutarime padarytai išvadai, kad administraciniame teisme byla dėl bendrovės atsakomybės buvo išnagrinėta tuo pačiu pagrindu, nes aptariamoje administracinio nusižengimo byloje bendrovės direktorius buvo patrauktas administracinėn atsakomybėn ANK 269 straipsnio 1 dalies pagrindu, o bendrovei ekonominė sankcija buvo paskirta taikant specialų teisės aktą – Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 125 straipsnio 1 dalį, taigi atsakomybė fiziniam ir juridiniam asmeniui buvo nustatyta skirtinguose teisės aktuose.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad šioje byloje nebuvo pažeistas *non bis in idem* principas, o apeliacinės instancijos teismas, nesant pagrindo ir sąlygų, jų tinkamai neatskleidęs, nepagrįstai taikė ANK 591 straipsnio 8 punkto nuostatas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 24 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-1-495/2023

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 139 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl subjekto ir kazuso

Šioje baudžiamojoje byloje kasatorė pagal BK 139 straipsnio 1 dalį buvo atleista nuo baudžiamosios atsakomybės dėl to, kad dėl neatsargumo, pažeisdama teisės aktų reikalavimus, neužtikrino, kad jos laikomi du rotveilerių mišrūnų veislės šunys nesukeltų grėsmės žmonių gyvybei ir sveikatai, turėdama tikslą pavedžioti šunis ir žinodama, kad netoliese yra vaikas, atidarė voljerą ir išleido šunis į kiemą, o vienas šuo užpuolė ir apkandžiojo mažametę, taip nukentėjusiajai padarė sužalojimus, dėl kurių jos sveikata buvo nesunkiai sutrikdyta.

Kasaciniame skunde netinkamas BK 139 straipsnio 1 dalies taikymas, be kita ko, buvo siejamas su nepagrįstu kasatorės pripažinimu gyvūnų (šunų) laikytoja ir dėl to jai nepagrįstai inkriminuotais kitų teisės aktų – Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 20 straipsnio 2 dalies 3 punkto bei Plungės rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2014 m. spalio 14 d. įsakymu Nr. D-687 patvirtintų Gyvūnų laikymo Plungės rajono savivaldybės teritorijos gyvenamosiose vietovėse taisyklių 44 punkto – reikalavimų pažeidimais.

Kasacinis teismas nurodė, kad BK 139 straipsnio 1 dalies dispozicija nėra blanketinė. Nesunkiam sveikatos sutrikdymui dėl neatsargumo kvalifikuoti esminės reikšmės neturi, ar tai buvo padaryta pažeidžiant bendrąsias, ar teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad BK 139 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos subjektas nėra specialusis – juo gali būti pakaltinamas, sulaukęs šešiolikos metų amžiaus fizinis asmuo (BK 13 straipsnio 1 dalis), kuris dėl neatsargumo savo veiksmais (neveikimu) sužalojo ar susargdino kitą žmogų. Todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, šiuo atveju kasatorės veiksmų kvalifikavimui pagal BK 139 straipsnio 1 dalį neturėjo esminės reikšmės tai, ar ji buvo šunų savininkė (laikytoja), ar pažeidė gyvūnų laikymą reglamentuojančius teisės aktus, nes sveikatos sutrikdymą nukentėjusiajai sukėlė būtent šie kasatorės veiksmai: išleisdama du rotveilerių mišrūnų veislės šunis iš voljero palakstyti kieme, kai netoliese buvo mažametė, ji elgėsi neatsargiai ir neužtikrino, kad šunys nukentėjusiosios neužpuolų ir nesužalotų. Kasacinis teismas taip pat pritarė apeliacinės instancijos teismo išvadai, kad tarp kasatorės veiksmų ir kilusių padarinių – nukentėjusiosios nesunkaus sveikatos sutrikdymo – buvo tiesioginis priežastinis ryšys, nes jeigu kasatorė nebūtų paleidusi šunų laisvai bėgioti po kiemą, kai netoliese buvo nukentėjusioji, nebūtų atsiradusios ir kaltinime nurodytos pasekmės.

Dėl kasacinio skundo argumento, kad kasatorė negalėjo ir neturėjo numatyti kilusių padarinių, t. y. situacijos vertinimo kaip įvykio be kaltės (kazuso) klausimo, teisėjų kolegija pažymėjo, kad šioje byloje aplinkybių, dėl kurių kasatorės veika galėtų būti vertinama kaip kazusas, nenustatyta. Kasacinis teismas nustatė, kad, kasatorei išleidus iš voljero palakstyti kieme du suaugusius rotveilerių mišrūnų veislės šunis, automobilyje esanti mažametė, norėdama juos paglostyti, atidarė automobilio dureles ir tuo metu vienas iš šunų ją užpuolė, išsitempė į lauką ir apkandžiojo. Teisėjų kolegijos vertinimu, pagal šias byloje nustatytas faktines aplinkybes teismai padarė pagrįstą išvadą, kad kasatorės psichinis santykis su veika ir kilusiais padariniais pasireiškė kaip nusikalstamas nerūpestingumas. Skundžiamų teismų sprendimų turinys patvirtino, kad nors kasatorė nenumatė, jog jos išleisti palakstyti kieme šunys gali užpulti ir sužaloti automobilyje esančią mažametę nukentėjusiąją, tačiau žinodama, kad netoliese yra nukentėjusioji, kuri šunims yra iš esmės svetimas

žmogus, turėjo ir galėjo numatyti, kad nukentėjusioji, atidariusi automobilio dureles ir taip patekusi į kiemą, šių šunų, ginančių savo teritoriją nuo pašalinių asmenų, bus užpulta ir sužalota. Dėl to kasatorė turėjo imtis papildomų atsargumo priemonių, t. y. užrakinti automobilio dureles ar sudaryti kitų patikimų kliūčių mažametei patekti į kiemą. Kasacinio skundo argumentas, kad pagal galiojančius teisės aktus rotveilerių mišrūnų veislės šunys nėra priskirti prie kovinių, pavojingų šunų, kuriems taikomi specialūs jų laikymo ir kt. reikalavimai, taip pat nepašalina kasatorės pareigos užtikrinti, jog jos išleisti iš voljero palakstyti kieme šios veislės šunys nekeltų grėsmės kitų žmonių (šiuo atveju mažametės nukentėjusiosios) sveikatai. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad pagal veikos padarymo aplinkybes bei savo asmenines savybes kasatorė galėjo tai užtikrinti, tačiau elgdamasi nerūpestingai šios pareigos tinkamai nevykdė, taigi elgėsi nusikalstamai nerūpestingai.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija atmetė kasatorės, kuriai byla nutraukta, ir jos gynėjo kasacinį skundą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-8-648/2023

BK 147 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl fiktyvios santuokos kaip prekybos žmonėmis požymio

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje nuteistojo I. G. gynėjas kasaciniame skunde teigė, kad byla nagrinėję teismai netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą – kasatoriaus ginamąjį nuteisė pagal BK 147 straipsnio 1 dalį, nesant jo veiksmuose šios nusikalstamos veikos sudėties požymių.

I. G. pagal BK 147 straipsnio 1 dalį nuteistas už tai, kad jis kartu su Z. G., pasinaudodami nukentėjusiosios pažeidžiamumu – lengvu protiniu atsilikimu, sunkia materialine ir socialine padėtimi, pasiūlė sudaryti fiktyvią santuoką su Z. G. už piniginį atlygį, taip paskatindami ir nulemdami nukentėjusiosios apsisprendimą. Nukentėjusiajai dėl savo pažeidžiamumo neturint kito priimtino pasirinkimo, sutikus, t. y. ją užverbavus, Z. G. ir nukentėjusioji sudarė fiktyvią santuoką.

Kasacinis teismas išaiškino, kad viena iš šiuolaikinės vergijos ir išnaudojimo, kaip prekybos žmonėmis, formų yra santuokinė vergija. Santuokos formos, susijusios su prekyba žmonėmis, tarptautinėje teisėje nėra vienodai ir išsamiai apibrėžtos. Šiai bylai pirmiausia aktuali priverstinė santuoka, kuri suprantama kaip santuoka, kuriai viena ar abi šalys asmeniškai neišreiškė savo visiško ir laisvo sutikimo; prie priverstinių santuokų paprastai priskiriamos ir vaikų, t. y. asmenų, nesulaukusių aštuoniolikos metų, santuokos, laikantis pozicijos, kad vaikas negali išreikšti tokio sutikimo. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad priverstinė santuoka, kaip išnaudojimo forma, konkrečiu atveju patenka į prekybos žmonėmis sąvoką su sąlyga, kad nustatyti visi kiti būtinieji prekybos žmonėmis požymiai. Kartu nurodyta, kad priverstinė santuoka ir fiktyvi santuoka nėra tapačios sąvokos. Fiktyvi santuoka paprastai apibūdinama kaip teisiškai įforminta santuoka, sudaryta asmenims neturint ketinimo sukurti santuokinių santykių ir gyventi kaip sutuoktiniams. Fiktyvios santuokos sudarymas paprastai susijęs su tam tikros naudos, grindžiamos susituokusio asmens teisiniu statusu, gavimu, o tokia nauda labai dažnai susijusi su neteisėta migracija, t. y. siekiu palengvinti vieno iš sutuoktinių neteisėtą atvykimą ar buvimą šalyje, kurios pilietis ar nuolatinis gyventojas jis nėra. Taigi tokios veikos savaime pirmiausia siejamos ne su vieno iš fiktyvių sutuoktinių išnaudojimu prekybos žmonėmis nusikaltimo prasme, o su abiejų sutuoktinių gaunama atitinkama nauda, pavyzdžiui, kaip šioje byloje, su neteisėta migracija ir atlygiu už tam tikro teisinio statuso suteikimą. Tam, kad fiktyvi santuoka būtų pripažinta prekyba žmonėmis, turi būti nustatyti visi privalomieji jos požymiai, kurie tarptautinėje teisėje yra išskiriami tokie: veika (parduoti, pirkti, įgyti, verbuoti, gabenti, laikyti nelaisvėje ar kitaip kontroliuoti), būdas (fizinio ar psichinio smurto naudojimas, galimybės priešintis ribojimas, pasinaudojimas priklausomumu ar pažeidžiamumu), tikslas (seksualinis išnaudojimas, priverstinis darbas, vergija, organų pašalinimas, priverstinės paslaugos).

Teisėjų kolegija konstatavo, kad teismai padarė pagrįstą ir motyvuotą išvadą, jog Z. G. ir nukentėjusiosios santuoka buvo sudaryta fiktyviai, siekiant padėti Z. G. gauti leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje, pažadėjus už tai nukentėjusiajai mokėti po 100 Eur kas mėnesį nuo santuokos

sudarymo. Tačiau šioje byloje nebuvo nustatyti kiti būtinieji prekybos žmonėmis požymiai: nukentėjusios laisvės ribojimas, siekiant ją išnaudoti ir kontroliuoti, pasinaudojant jos pažeidžiamumu. Kasacinio teismo nuomone, teismai nepagrįstai konstatavo, kad nukentėjusioji nuteistųjų I. G. ir Z. G. buvo užverbuota sudaryti santuoką su pastaruoju, nuteistiesiems pasinaudojant jos pažeidžiamumu, dėl kurio nukentėjusioji neturėjo kito priimtino pasirinkimo. Tokią išvadą teismai padarė iš esmės tik vadovaudamiesi duomenimis apie nukentėjusios materialinę, socialinę padėtį, gyvenimo sąlygas, jai konstatuotą sutrikimą. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad byloje nustatyta, jog nuteistieji pasiūlė nukentėjusiajai sudaryti fiktyvią santuoką už materialinį atlygį, tačiau byloje nėra duomenų, kad nuteistieji intensyviai įkalbinėjo ar kitais būdais lenkė nukentėjusiąją sutikti su pateiktu pasiūlymu. Nukentėjusioji nurodė, kad jai reikia laiko pagalvoti ir apsispręsti, paskambino savo draugei pasitarti, ar toks pasiūlymas „apsimoka“. Sutikusi su pasiūlymu sudaryti santuoką, nukentėjusioji aktyviai prisidėjo prie santuokos registravimo formalumų atlikimo. Po santuokos sudarymo, net ir Z. G. išvykus iš Lietuvos Respublikos, bendravimo su juo nenutraukė, bendravimas vyko laisvai, familiariai, palaikomas abiejų pusių. Kasacinio teismo nuomone, nukentėjusios ir nuteistųjų pažinties aplinkybės, bendravimo turinys ir pobūdis, taip pat kitos byloje nustatytos aplinkybės nepatvirtino, kad nukentėjusioji buvo nuteistųjų kontroliuojama, neturėjo galimybės laisvai apsispręsti, ar sudaryti santuoką, ar jos nesudaryti, ar bet kuriuo metu šią santuoką nutraukti. Taigi teisėjų kolegija nusprendė, kad byloje nebuvo pagrindo daryti išvadą, jog nukentėjusios sprendimas tuoktis su Z. G., gaunant iš jo už sudarytą santuoką piniginį atlygį, buvo nulemtas piktavališkų nuteistųjų veiksmų, kuriais buvo apribotos nukentėjusios pasirinkimo galimybės, suvaržyta jos laisvė, ar šiam sprendimui turėjo esminę įtaką nukentėjusiajai nustatytas lengvas protinis atsilikimas ir sunki materialinė jos padėtis.

Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad byloje nebuvo nustatytas ir nuteistųjų tikslas išnaudoti nukentėjusiąją. Sudarydami fiktyvią santuoką, tiek Z. G., tiek nukentėjusioji siekė tam tikrų tikslų: Z. G. norėjo gauti leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, o nukentėjusioji – gauti piniginį atlygį. Taigi abiejų nuteistųjų tikslai buvo nukreipti ne į siekį kontroliuoti ir išnaudoti nukentėjusiąją, o į siekį sudaryti sąlygas Z. G. gauti leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, atsilyginant už tai materialiai. Tarptautinėje teisėje tokie tikslai paprastai yra siejami ne su prekybos žmonėmis, o su neteisėtos migracijos veikomis.

Įvertinusi visas išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad Z. G. su nukentėjusiaja fiktyviai sudaryta santuoka neatitiko privalomųjų prekybos žmonėmis nusikalstamos veikos sudėties požymių, dėl to baudžiamoji byla turi būti nutraukta.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-1-1073/2023

BK 194 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl objekto sampratos

Šioje baudžiamojoje byloje nuteistasis ir jo gynėjas netinkamą baudžiamojo įstatymo taikymą argumentavo tuo, kad skundžiamu teismo sprendimu nepagrįstai išplėsta BK 194 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos nusikalstamos veikos objekto apimtis – subjektų, kurie gali būti laikomi asmenimis, kurių autorių teisės ar gretutinės teisės buvo pažeistos, ratas, taip pat byloje, anot kasatorių, nenustatyta, kad būtų pažeistos transliuojamų kūrinių autorių ir kolektyvinio administravimo asociacijų techninės apsaugos priemonės.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad kasaciniame skunde netinkamai perteikta BK 194 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos objekto samprata aiškinant, kad BK 194 straipsnio 1 dalies prasme objektu pripažintini konkretūs asmenys, kuriems buvo pašalintos bet kokios techninės apsaugos priemonės, kurias autorių teisių ar gretutinių teisių subjektai naudoja savo teisėms įgyvendinti ar apsaugoti.

Kasacinis teismas išaiškino, kad BK 194 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėties vienu iš elementų, t. y. objektu, yra laikomas teisinis gėris, į kurį kėsinamasi šiuo nusikaltimu, specifiskai šiuo atveju – asmens santykis su teisiniu gėriu, bet ne pats asmuo ar teisių

subjektas. Tikslus subjekto, kurio autorių teisės ir (ar) gretutinės teisės pažeistos, nustatymas turi reikšmės identifikuojant šios nusikalstamos veikos prigimtį, turinį bei formą. BK 194 straipsnio 1 dalyje nustatytų nusikaltimų objektas – intelektinės nuosavybės teisiniai santykiai, susiję su autorių teisių ar gretutinių teisių įgyvendinimu ir apsauga. Taigi, sprendžiant atsakomybės pagal BK 194 straipsnio 1 dalį klausimą, būtina išsiaiškinti ir nustatyti faktines aplinkybes, atskleidžiančias subjektų, kurių teisės pažeidžiamos, veiklos esmę, iš atitinkamos teisėtos veiklos išplaukiančių įstatymo ginamų teisių turinį, kuris gali būti nustatomas ir aiškinamas atsižvelgiant kompleksiskai ir į Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (toliau – ATGTĮ) nuostatas. Kasacinis teismas nurodė, kad pagal ATGTĮ autorius gali autorinėmis sutartimis suteikti teises pasinaudoti savo kūriniais tretiesiems asmenims, o tais atvejais, kai autorius pats negali įgyvendinti visų teisių į kūrinius, kai kurias turtines autorių teises įgyvendina autorių teisių kolektyvinio administravimo organizacijos.

Šioje byloje nustatyta, kad nuteistasis, su specialia programine įranga atkoduodamas palydovinės TV signalą kitų asmenų imtuvuose, pašalino autorių teisių ir gretutinių teisių subjektų teisėms apsaugoti naudojamas technines apsaugos priemones ir suteikė nenustatytam vartotojų skaičiui galimybę matyti mokamos palydovinės televizijos atitinkamus programų paketus, vartotojams neįsigyjant šių paketų atkodavimo kortelių ir nesudarant sutarčių su šių mokamos palydovinės televizijos programų tiekėjais, taip vykdydamas retransliacijai prilyginamą veiklą.

Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad teisėtai retransliavimo veiklą vykdančiams subjektams kyla pareiga mokėti licencinius mokesčius – už autorių teisių ir gretutinių teisių objektų naudojimą retransliavimui, kuris mokamas Lietuvoje veikiančioms kolektyvinio administravimo asociacijoms Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių agentūrai (toliau – LATGA), Lietuvos gretutinių teisių asociacijai (toliau – AGATA) ir Audiovizualinių kūrinių autorių teisių asociacijai (toliau – AVAKA), kadangi šios privalomai administruoja retransliavimo teisę. Su visomis šiomis asociacijomis retransliuotojai sudaro bendrą licencinę sutartį, pagal kurią moka sutartyje nustatytą atlyginimą už minėtų organizacijų administruojamą repertuarą savo retransliacijoje. Taigi vykdančios retransliavimo veiklą legaliai yra mokami licenciniai mokesčiai per kolektyvinio administravimo organizacijas LATGA, AGATA ir AVAKA, kurios sumoka autoriams ir atlikėjams už jų kūrinių panaudojimą. Nuteistajam specialia programine įranga atkodavus palydovinės TV signalą kitų asmenų imtuvuose ir sudarius galimybę matyti mokamos palydovinės televizijos programų paketus, t. y. neapskaitytiems abonentams suteikus prieigą prie nurodytų kanalų, iš esmės buvo sukurta situacija, kai autoriai gavo mažiau atlyginimo, o tai yra viena iš autorių teisių pažeidimo formų. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad tokio pobūdžio pažeidimą galima konstatuoti ir autorių teisių kolektyvinio administravimo organizacijų atžvilgiu.

Teisėjų kolegija konstatavo, kad šiuo atveju BK 194 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos objektas nebuvo išplėstas. Kaip pažymėjo teisėjų kolegija, apeliacinės instancijos teismas išsamiai atskleidė autorių teisių ir gretutinių teisių subjektų veiklos esmę bei šių įstatymo ginamų teisių turinį, ji, priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, tiksliai atspindi nusikalstama veika keliamą grėsmę intelektinės nuosavybės teisiniams santykiams, susijusiems su autorių teisių ar gretutinių teisių įgyvendinimu ir apsauga. Kasacinis teismas nusprendė, kad byloje nustatytos panaikintos techninės apsaugos priemonės, kurios saugo ATGTĮ 15 straipsnio 1 dalies 8 punkte nustatytas autorių turtines teises, tarnauja tiek kūrinių autoriams, tiek kolektyvinio administravimo organizacijoms, dėl to teismo išvados atitiko ATGTĮ nuostatas. Atitinkamai nustatytos ir visos įrodinėjimo dalyką sudarančios aplinkybės, reikšmingos BK 194 straipsnio 1 daliai taikyti, nuteistojo veika tinkamai kvalifikuota pagal BK 194 straipsnio 1 dalį, baudžiamasis įstatymas taikytas tinkamai.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija atmetė nuteistojo ir jo gynėjo kasacinį skundą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-62-1073/2023

BK 253 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl dalyko

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasatoriaus ginamasis pagal BK 253 straipsnio 2 dalį buvo nuteistas už tai, kad neteisėtai, neturėdamas leidimo, įgijo, parsigabeno ir savo darbo vietoje laikė pramoninės gamybos lygiavamzdį B kategorijos šaunamąjį ginklą, pramoninės gamybos A kategorijos automatinę patranką, pramoninės gamybos „F-1“ tipo skeveldrinę rankinę granatą su 25 g didelės sprogstamosios galios sprogstamosios medžiagos trotilo užtaisu ir pramoninės gamybos šovinio tūta su 2,230 kg masės nedidelės sprogstamosios galios sprogstamosios medžiagos parako užtaisu.

Kasatorius neginčijo fakto, kad nuteistasis neteisėtai disponavo pramoninės gamybos lygiavamzdžiu B kategorijos šaunamuoju ginklu, tačiau nesutiko su nuteistojo veikos kvalifikavimu pagal BK 253 straipsnio 2 dalį dėl to, kad pas nuteistąjį rastos tiek pramoninės gamybos A kategorijos automatinė patranka, pramoninės gamybos „F-1“ tipo skeveldrinė rankinė granata, pramoninės gamybos šovinio tūta, tiek ir granatoje esanti didelės sprogstamosios galios sprogstamoji medžiaga trotilas (25 g) bei šovinio tūtoje esanti nedidelės sprogstamosios galios sprogstamoji medžiaga parakas (2,230 kg) nebuvo nusikaltimo, nustatyto BK 253 straipsnyje, dalykas, nes jos nebuvo tinkamos naudoti pagal paskirtį, t. y. šaudyti ar būti susprogdintos.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad šaunamojo ginklo (jo pagrindinių dalių) tinkamumas naudoti pagal tiesioginę paskirtį – taip pat šaudyti – yra būtinas nusikaltimo, įtvirtinto BK 253 straipsnyje, sudėties požymis. Reikalavimai, susiję su šaunamojo ginklo tinkamumu naudoti pagal tiesioginę paskirtį nustatymu, analogiškai taikytini ir sprogmėnims bei sprogstamosioms medžiagoms. Kasacinis teismas nustatė, kad šioje byloje buvo atliktas specialus tyrimas, kurio metu buvo iširtos per kratą nuteistojo darbo vietoje rastos ir paimtos pirmiau nurodytos automatinė patranka, rankinė granata bei šovinio tūta ir surašyta specialisto išvada. Specialisto išvadoje konstatuota, kad tyrimui pateikta rankinė granata sprogdinti netinkama dėl nepilno sprogstamosios medžiagos užtaiso, tačiau šioje granatoje esanti sprogstamoji medžiaga trotilas (25 g) sprogdinti yra tinkama. Teisme apklaustas specialisto išvadą pateikęs specialistas savo išvadą patvirtino ir papildomai paaiškino, kad net ir su nepilnu trotilo užtaisu granatos sprogimas, nors ir nevisavertis, vis dėlto galėtų įvykti. Specialisto išvadoje taip pat nurodyta, kad tyrimui pateiktos šovinių tūtos yra pramoninės gamybos A kategorijai priskirtiniams šaunamiesiems ginklams skirtų įvairių rūšių ir kalibrų iššautų šaudmenų dalys, netinkamos naudoti pagal paskirtį dėl konstrukcijos pažeidimų. Tačiau vienoje šovinio tūtoje rasta sprogstamoji medžiaga parakas (2,230 kg) yra tinkama naudoti kaip sprogstamoji medžiaga, gaminant savadarbį sprogmėnį, arba kaip komponentas, gaminant savadarbę sprogstamąją medžiagą. Dėl tyrimui pateiktos pas nuteistąjį rastos automatinės patrankos specialisto išvadoje pasisakyta, kad ši patranka šaudyti netinkama dėl ne visos komplektacijos, t. y. nėra elektra valdomo šūvio paleidimo, stabdymo mazgo ir pneumatinės užvedimo sistemos, tačiau visos patrankos dalys yra tinkamos naudoti, o mazgai veikia ir visiškai sąveikauja tarpusavyje. Specialistas teisme taip pat patvirtino, kad pagrindinės patrankos dalys yra tinkamos naudoti, ir paaiškino, kad pridėjus trūkstamas dalis šis šaunamasis ginklas galėtų būti panaudotas pagal paskirtį. Taigi, teisėjų kolegijos nuomone, specialistas patvirtino tiek rastų sprogstamųjų medžiagų – trotilo ir parako, tiek ir automatinės patrankos (jos pagrindinių dalių) tinkamumą naudoti.

Kasacinis teismas nusprendė, kad žemesniųjų instancijų teismai padarė pagrįstą išvadą, jog nuteistojo laikytas A kategorijos šaunamasis ginklas – pramoninės gamybos automatinė patranka ir nuteistojo laikytoje „F-1“ tipo skeveldrinėje rankinėje granatoje esanti didelės sprogstamosios galios sprogstamoji medžiaga trotilas (25 g) bei šovinio tūtoje esanti nedidelės sprogstamosios galios sprogstamoji medžiaga parakas (2,230 kg) yra pripažintini BK 253 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos dalyku. Abiejų instancijų teismai pagrįstai konstatavo, kad nuteistojo veikoje yra būtinieji BK 253 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėties požymiai, t. y. nusikaltimo dalykas (tinkami naudoti pagal paskirtį šaunamieji ginklai (jų pagrindinės dalys) ir sprogstamosios medžiagos) ir objektyvusis nusikalstamos veikos požymis – neteisėtas ginklų ir sprogstamųjų medžiagų laikymas (neturint leidimo).

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija atmetė nuteistojo gynėjo kasacinį skundą.
*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje
Nr. 2K-71-628/2023*

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 44 straipsnio 8 dalies, 45 straipsnio, 322 straipsnio 2 dalies ir 324 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis

Dėl nuteistojo teisės į gynybą pažeidimo tinkamai nepranešus apie teismo posėdį

Šioje baudžiamojoje byloje nuteistasis kartu su gynėju kasaciniame skunde teigė, kad nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme buvo pažeista jo teisė dalyvauti teismo posėdyje nagrinėjant bylą apeliacine tvarka. Kasatorių vertinimu, baudžiamoji byla apeliacine tvarka buvo išnagrinėta tinkamai neinformavus nuteistojo apie teismo posėdžio vietą ir laiką.

Atsakydamas į šiuos kasacinio skundo argumentus, kasacinis teismas pirmiausia nurodė, kad BPK 322 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta imperatyvi nuostata, jog posėdyje dalyvauja prokuroras ir gynėjas. Šio straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad dalyvauti teismo posėdyje turi teisę nuteistasis, išteisintasis, asmuo, kuriam paskirtos ar nepaskirtos priverčiamosios medicinos priemonės, jų atstovai pagal įstatymą, nukentėjusysis, civilinis ieškovas, civilinis atsakovas ir jų atstovai. Šių asmenų, jeigu jiems buvo laiku pranešta apie bylos nagrinėjimo laiką, neatvykimas nekliudo nagrinėti bylos. Taigi, iš šių nuostatų išplaukia, kad teismas privalo įsitikinti, ar šiems asmenims buvo laiku ir tinkamai pranešta apie bylos nagrinėjimą. BPK 324 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pradėdamas posėdį teismas nusprendžia, ar galima nagrinėti bylą, jei kas nors iš proceso dalyvių neatvyko; šis sprendimas priimamas vadovaujantis BPK 266 straipsnyje nustatytais taisyklėmis.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad teismų praktikoje yra išaiškinta, jog nuteistojo (išteisintojo) dalyvavimas teismo posėdyje yra privalomas tuo atveju, kai apeliacinis skundas yra paduotas jo padėti bloginančiais pagrindais arba kai teismas nusprendžia atlikti įrodymų tyrimą, arba kai nuteistasis pageidauja dalyvauti teismo posėdyje, arba kai teismas dėl kitų priežasčių pripažįsta, kad nuteistojo ar išteisintojo dalyvavimas posėdyje yra būtinas. Teisėjų kolegijos vertinimu, sisteminė BPK normų ir teismų praktikos analizė leidžia daryti išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas visų pirma turi įsitikinti, jog nuteistajam tinkamai pranešta apie apeliacinės instancijos teismo posėdžio laiką ir vietą. Tuo atveju, kai nuteistajam tinkamai pranešta, tačiau jis į posėdį neatvyko, teismas turi nuspręsti, ar galima bylą išnagrinėti be nuteistojo dalyvavimo. Teismas sprendimą turi padaryti remdamasis teisės į teisingą teismą ir teisės į gynybą principų turinio aiškinimu ir minėtomis BPK nuostatomis, siekdamas teisingo bylos išnagrinėjimo.

Šioje byloje išanginėje apeliacinės instancijos teismo posėdžio dalyje teismo posėdžių sekretorė pranešė, kurie proceso dalyviai atvyko į teismo posėdį. Teismo posėdžio pirmininkui paklausus proceso dalyvių nuomonės dėl galimybės nagrinėti bylą, visi proceso dalyviai pasisakė, kad bylą nagrinėti galima, ir teismas nutarė bylą nagrinėti. Tokia posėdžio eiga ir apeliacinės instancijos teismo sprendimai, teisėjų kolegijos vertinimu, neatitinka BPK 322 straipsnio 2 dalies ir 324 straipsnio reikalavimų, asmens teisės į teisingą teismą ir teisės į gynybą principų bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimų taikant apelianto dalyvavimą teismo procese reglamentuojančias nuostatas. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad BPK 324 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog išanginėje posėdžio dalyje kolegijos pirmininkas patikrina, kas atvyko į posėdį, ar apie bylos nagrinėjimo laiką buvo pranešta asmenims, nurodytiems BPK 322 straipsnyje, taip pat ir nuteistajam. Tačiau apžvelgiamoje byloje apeliacinės instancijos teismo posėdžio garso įrašas patvirtina, kad posėdžio pirmininkas tik informavo, jog nuteistasis nėra išreiškęs nuomonės dėl dalyvavimo teismo posėdyje, nesiaiškindamas, ar nuteistajam yra pranešta apie bylos nagrinėjimo laiką, kaip to reikalauja BPK 322 straipsnio 1 dalis.

Susipažinusi su apeliacinio proceso dokumentais, teisėjų kolegija nerado dokumentų, patvirtinančių, kad nuteistajam būtų žinoma apie apeliacinės instancijos teismo posėdžio vietą ir laiką. Iš bylos medžiagos matyti, kad pranešimas nuteistajam buvo išsiųstas, tačiau byloje nėra informacijos, ar nuteistajam šis pranešimas buvo įteiktas. Šiame kontekste kasacinis teismas pabrėžė, kad vien pranešimo išsiuntimas, net jei jame posėdžio laikas parašytas paryškintu šriftu, neturint duomenų, kad proceso dalyvis pranešimą gavo, nėra tinkamas fakto, kad proceso dalyviui tinkamai pranešta, pagrindimas. Toks teismo procesas tampa formalus, juo nesiekama teisingo bylos išnagrinėjimo ir tikrojo teisingumo, o teismo elgesys neatitinka BPK 45 straipsnyje nustatytos pareigos užtikrinti proceso dalyviams galimybę pasinaudoti savo procesinėmis teisėmis. Įstatymu įtvirtintas reikalavimas pranešti apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką nereiškia dokumento formalus išsiuntimo, o jis reiškia faktą, kad asmeniui yra žinoma apie bylos nagrinėjimą, ir rūpestį, kad jis galės pasinaudoti savo teisėmis. Tai, kad BPK nustato galimybę nuteistajam, kurio padėties neprašoma bloginti, pranešti apie teismo posėdį ne šaukimu, o pranešimu, nereiškia, kad teismas neturi įsitikinti, jog nuteistajam apie teismo posėdį pranešta.

Spręsdama, ar nuteistasis norėjo dalyvauti apeliacinės instancijos teismo posėdyje, teisėjų kolegija nurodė, kad svarbu tai, jog apeliaciniame skunde nuteistasis prašė bylą apeliacinės instancijos teisme nagrinėti žodinio proceso tvarka. Žodinio proceso tikslas yra sudaryti sąlygas nuteistajam pasinaudoti BPK 7 ir 22 straipsniuose nustatytais teisėmis, visų pirma ginčyti žemesnės instancijos teismo jam nepalankaus sprendimo argumentus, kitos šalies argumentus, pareikšti savo nuomonę visais klausimais, kylančiais nagrinėjant bylą ir turinčiais reikšmės jai teisingai išspręsti, tiesiogiai teismui išsakyti savo argumentus. Teisėjų kolegijos vertinimu, apeliaciniame skunde esantis prašymas nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka gali rodyti, kad nuteistasis pageidauja dalyvauti apeliaciniame procese ir įgyvendinti savo teises.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nuteistojo norą dalyvauti apeliacinės instancijos teismo posėdyje parodo ir nuteistojo prašymas atnaujinti procesą, kuris buvo gautas praėjus penkioms dienoms po apeliacinės instancijos teismo posėdžio. Jame nuteistasis nurodė, kad apie bylos nagrinėjimą apeliacinės instancijos teismo posėdyje jis nežinojo, o apie jau išnagrinėtą bylą sužinojo atsitiktinai. Teismo posėdis įvyko be jo, nors jis norėjo susirasti norimą gynėją, pasisakyti dėl skundo, prašyti atlikti įrodymų tyrimą ir pasakyti paskutinį žodį. Gavęs šį prašymą, apeliacinės instancijos teismas dėl jo pasisakė kasacine tvarka apskūstoje nutartyje. Teismas įvertino, kad BPK reikalauja nuteistajam, kurio teisinės padėties neprašoma sunkinti, išsiųsti pranešimą apie teismo posėdžio vietą ir laiką, toks pranešimas buvo išsiųstas nuteistojo nurodytu gyvenamosios vietos adresu ir taip, teismo vertinimu, nuteistajam buvo tinkamai pranešta apie posėdį. Kasacinis teismas nesutiko su tokiais apeliacinės instancijos teismo išvadomis ir pažymėjo, kad BPK nuostatos įpareigoja teismą įsitikinti, jog apeliaciniui tinkamai pranešta apie posėdžio vietą ir laiką. Teisėjų kolegija pabrėžė ir tai, kad teisės dalyvauti teismo posėdyje, kai to pageidauja nuteistasis, neužtikrinimas pripažįstamas esminiu teisės į gynybą pažeidimu.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad dėl nuteistojo procesinių teisių dalyvauti teismo posėdyje neužtikrinimo ir nerealizavimo buvo suvaržyta įstatymų garantuota nuteistojo teisė į gynybą. Dėl to teisėjų kolegija apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-13-654/2023

BPK 80 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis

Dėl draudimo versti duoti parodymus prieš save

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės asmuo kartu su gynėju kasaciniame skunde, be kita ko, nurodė, kad, atliekant jo kaip liudytojo apklausą, buvo pažeistos BPK 80 straipsnio 1 punkto nuostatos, draudžiančios versti duoti parodymus prieš save. Anot kasatoriaus, teismai neteisėtai jo kaltę, padarius BK 300 straipsnio 1 dalyje nurodytą nusikalstamą veiką, grindė jo paties kaip liudytojo duotais parodymais.

Teisėjų kolegija nurodė, kad pagal teismų praktiką draudimas versti duoti parodymus prieš save pažeidžiamas, jei kaip liudytojas apklausiamas asmuo, kuris faktiškai yra įtariamasis nusikalstamos veikos padarymu, tačiau dėl vieno ar kitų priežasčių apklausos metu nėra pripažintas įtariamuoju BPK nustatyta tvarka. Ar liudytojui užduodami klausimai gali būti vertinami kaip vertimas duoti parodymus prieš save, sprendžiama pagal konkrečias bylos aplinkybes.

Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad parodymai, gauti pažeidžiant BPK 80 straipsnio 1 punkto reikalavimus, pripažįstami neturinčiais įrodomosios reikšmės, todėl jeigu tokiais parodymais grindžiamas nuosprendis, tai pripažįstama esminiu baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimu. Šiame kontekste kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad, netgi nustačius esminį baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimą, tai nėra besąlygiškas (t. y. neatsižvelgiant į kitas bylos aplinkybes, nustatytas remiantis leistiniais, atitinkančiais BPK 20 straipsnio reikalavimus, įrodymais) pagrindas teismų sprendimus pripažinti neteisėtais ir nepagrįstais.

Teisėjų kolegijos vertinimu, apžvelgiamos bylos medžiaga patvirtina, kad kasatorius, pradėjęs ikiteisminį tyrimą, nors byloje buvo duomenys apie jį, kaip kaltinime nurodytą statinių savininką, apie tai, kad būtent jis VĮ Registrų centrui pateikė galimai suklastotą kadastrinių matavimų bylą ir deklaraciją apie statinio, jo dalies statybos užbaigimą, pirmą kartą buvo apklaustas kaip liudytojas. Nors prieš šią apklausą jis buvo supažindintas su Konstitucijos 31 straipsnio 3 dalyje įtvirtintu draudimu versti duoti parodymus prieš save, jam buvo išaiškintos BPK 81 straipsnyje nustatytos liudytojo teisės, tačiau jis taip pat buvo įspėtas dėl baudžiamosios atsakomybės pagal BK 235 straipsnį už melagingų parodymų davimą, jam buvo išaiškinta procesinių prievartos priemonių, nurodytų BPK 163 straipsnyje, taikymo galimybė tuo atveju, jeigu jis be teisėto pagrindo atsisakytų ar vengtų duoti parodymus. Šios apklausos metu kasatorius buvo apklaustas būtent apie aplinkybes, kurios sudarė vėliau jam pareikšto įtarimo ir kaltinimo dalyką.

Taigi, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad parodymai, apklausiant kasatorių ikiteisminio tyrimo metu kaip liudytoją, buvo gauti pažeidžiant BPK 80 straipsnio 1 punkto reikalavimus, jis buvo verčiamas duoti parodymus prieš save, todėl šie jo parodymai neturi įrodomosios reikšmės, jų pagrindu negali būti tikrinamas byloje esančių įrodymų patikimumas, jie negali prisidėti prie teismo vidinio įsitikinimo dėl asmens kaltės, padarius jam inkriminuotą nusikalstamą veiką, formavimosi. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad, vadovaujantis BPK 301 straipsnio 1 dalimi, nuosprendis grindžiamas tik tais įrodymais, kurie buvo išnagrinėti teisiamaajame posėdyje. Tačiau ši norma neturi būti suprantama tiesiogiai, kad nuosprendyje remiamasi tik tais kaltinamųjų ir kitų asmenų parodymais, kurie duoti teisiamaajame posėdyje. Teismas turi teisę remtis visais įrodymais, tiek surinktais ikiteisminio tyrimo metu, tiek naujais, tačiau juos visus privalo ištirti ir patikrinti teisiamaajame posėdyje BPK 271–292 straipsniuose nustatyta tvarka: apklausti asmenis, perskaityti kaltinamojo, nukentėjusiojo ir liudytojo parodymus, duotus ikiteisminio tyrimo teisėjui arba pirmiau teisme, o byloje esantiems įrodymams patikrinti gali būti perskaitomi ikiteisminio tyrimo pareigūnui ar prokurorui duoti kaltinamojo, nukentėjusiojo ir liudytojo parodymai, kai yra esminių prieštaravimų tarp parodymų, duotų teisiamaajame posėdyje, ir parodymų, duotų ikiteisminio tyrimo metu ar pirmiau teisme (BPK 276 straipsnio 1, 4 dalys). Kaltinamojo, nukentėjusiojo ir liudytojo pirmiau duoti parodymai ikiteisminio tyrimo pareigūnui ar prokurorui savarankiškos įrodomosios galios teismui priimant nuosprendį neturi, tačiau jie gali būti reikšmingi, tikrinant kitų byloje esančių įrodymų patikimumą.

Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad iš byloje esančių teisiamaajame posėdžio protokolų matyti, kad kasatoriaus kaip liudytojo ikiteisminio tyrimo pareigūnui duoti parodymai pirmosios instancijos teismo BPK 276 straipsnio 4 dalyje nustatyta tvarka teisiamaajame posėdyje nebuvo ištirti. Todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, ir dėl šio baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimo aptariamieji parodymai skundžiamuose teismų sprendimuose negalėjo būti analizuojami ir vertinami byloje esančių įrodymų kontekste, tikrinant šių patikimumą.

Įvertinusi bylos medžiagą ir teismų priimtus sprendimus, teisėjų kolegija vis dėlto konstatavo, kad byloje nustatyti baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimai žemesniųjų instancijų teismams nesukliudė išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylos ir priimti teisingo nuosprendžio bei nutarties. Teisėjų kolegijos vertinimu, teismų procesiniais sprendimais nustatytos faktinės bylos aplinkybės, o

kartu ir kasatoriaus kaltė, laikius ir panaudojus žinomai suklastotą tikrą dokumentą, įrodytos byloje teisėtais būdais surinktų ir teisiamojo posėdžio metu ištirtų įrodymų visuma, jų pagrindu teisingai nustatytomis faktinėmis aplinkybėmis. Dėl to teisėjų kolegija atmetė šią asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės, kasacinio skundo dalį.

*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje
Nr. 2K-59-628/2023*

III. CIVILINĖS BYLOS

Bendrosios nuostatos

Dėl dovanojimo sutarčiai taikomų privalomų formos reikalavimų

Ieškovė, kaip atsakovo kreditorė, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.66 straipsnio (*actio Pauliana* (Pauliano ieškinys) pagrindu ginčijo atsakovų notarine tvarka patvirtintą dovanojimo sutartį, kuria atsakovas padovanojo savo sūnui pinigų sumą, prašė, pritaikius vienašalę restituciją, šią pinigų sumą nukreipti ieškovės reikalavimui į atsakovą tenkinti. Bylą nagrinėję teismai ieškovės ieškinį atmetė.

Pagal CK 1.93 straipsnio 4 dalį teismas vienos šalies prašymu gali patvirtinti sandorį, kuris sudarytas nesilaikant notarinės formos. Niekinių sandorių, priešingai negu nuginčijamų, negalima patvirtinti. Kasacinis teismas nurodė, jog dovanojimo sandoriai, sudaryti nesilaikant privalomos notarinės formos, yra mišraus pobūdžio, nes turi tiek niekinio, tiek nuginčijamo sandorio bruožų. Tačiau šalys, aiškiai ir nedviprasmiškai išreiškdamos savo valią, gali dovanojimo sandorį, sudarytą nesilaikant privalomos notarinės formos, patvirtinti (įforminti). Esant tokiai situacijai, kai šalys nesilaikė įstatyme nustatytos dovanojimo sutarties notarinės formos dėl lėšų perdavimo, tokia sutartis savaime nelaikytina niekine, jeigu šalys aiškiai ir nedviprasmiškai parodo, kad abi siekė sudaryti dovanojimo sutartį, ir ją vėliau įformina pagal CK keliamus reikalavimus.

Byloje nustatyta, kad atsakovas per beveik dvejų metų laikotarpį pavedimais pervedė savo sūnui virš milijono eurų, o vėliau šias dovanojimo sutartis abi šalys įformino pagal CK keliamus reikalavimus. Nagrinėjamoje byloje nustatytos aplinkybės patvirtino atsakovų aiškią valią sudaryti dovanojimo sutartis.

Pagal CK 6.181 straipsnio 4 dalį, jeigu pagal įstatymus sutartis turi būti tam tikros formos, ji laikoma sudaryta nuo to momento, kai šalių susitarimas pareikštas įstatymų reikalaujama forma, o CK 6.159 straipsnyje nustatyta, jog sutarties elementai, kurių pakanka sutarties galiojimui, yra veiksmių šalių susitarimas, o įstatymų nustatytais atvejais – ir sutarties forma. Vis dėlto kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad dovanojimo sutartis yra realinė, t. y. laikoma sudaryta perdavus dovanojamą daiktą. Taigi dovanojimo sutarčiai, kaip realiniam sandoriui, taikytina CK 6.181 straipsnio 5 dalis, kurioje nurodyta, kad kai pagal įstatymus ar šalių susitarimą būtinas turto perdavimas, sutartis laikoma sudaryta nuo atitinkamo turto perdavimo. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, jog teismai padarė pagrįstą išvadą, jog dovanojimo sutartys laikytinos sudarytomis lėšų pervedimo momentu, o vėlesnis šių sutarčių įforminimas notarine tvarka nesudaro pagrindo šiuo konkrečiu atveju kvalifikuoti tokias sutartis kaip niekines.

Spręsdamas dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu *actio Pauliana* pagrindu, kasacinis teismas pažymėjo, jog atsakovų dovanojimo sandoriai laikytini sudarytais nuo faktinio lėšų pervedimo momento, o šių dovanojimo sandorių sudarymo metu ieškovės reikalavimo teisės į atsakovą, kylančios iš vėliau išduoto paprastojo neprotestuotino vekselio, dar neegzistavo. Be to, pagal Juridinių asmenų registro duomenis dalies dovanojimo sandorių sudarymo metu ieškovė teisiškai dar net neegzistavo. Dėl to netenkinama pirmoji *actio Pauliana* sąlyga, jog kreditorius turi turėti neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Asmenys

Dėl akcininkų teisės balsuoti ir jos apribojimo

Ieškovė prašė pripažinti bendrovės neeilinį visuotinį akcininkų susirinkimą neteisėtu, taip pat pripažinti negaliojančiais nuo priėmimo momento šio susirinkimo metu priimtus sprendimus. Byloje buvo nustatyta, kad ieškovei, turinčiai 50 proc. bendrovės akcijų, tarp akcininkų vykstančiame ginče dėl priverstinio akcijų pardavimo buvo apribota teisė balsuoti visuotiniame bendrovės akcininkų susirinkime be kito akcininko, turinčio taip pat 50 proc. akcijų, sutikimo. Galiojant šiam balsavimo teisės apribojimui kita bendrovės akcininkė, kuriai balsavimo teisės apribojimas nebuvo pritaikytas, inicijavo neeilinio visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimą ir nesutiko, kad ieškovė balsuotų šaukiamame susirinkime. Bendrovės vadovui per įstatyme nustatytą terminą nepriėmus sprendimo sušaukti neeilinį visuotinį akcininkų susirinkimą, akcininkė šį susirinkimą sušaukė Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABI) 23 straipsnio 4 dalies pagrindu.

Pirmosios instancijos teismas, atsižvelgdamas į tai, kad nors neeilinį visuotinį akcininkų susirinkimą sušaukusi akcininkė turi 1/2 dalį bendrovės akcijų, tačiau tik jai priklausančios akcijos suteikė balsavimo teisę, nusprendė, kad ji turėjo teisinį pagrindą priimti sprendimą dėl neeilinio visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo, nes ieškovės akcijos buvo laikomos nesuteikiančiomis balsų ABI 27 straipsnio 4 dalies 3 punkto pagrindu. Apeliacinės instancijos teismas šį sprendimą paliko nepakeistą, patikslinęs, kad ieškovei ABI 27 straipsnio 4 dalies 3 punkto prasme balsavimo teisė buvo apribota ne esant ginčui dėl akcijų nuosavybės, o kitų įstatymų nustatytais atvejais, būtent Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 144 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu pagrindu.

Kasacinis teismas, aiškindamas ABI 27 straipsnio 4 dalies 3 punktą, nurodė, kad pagal šią normą nesuteikiančiomis balsų akcijos laikytinos dviem atvejais: i) kai jų suteikiamos balsavimo teisės yra apribotos kituose įstatymuose nustatytais atvejais; arba ii) kai teismas ginče dėl nuosavybės teisės į akcijas taiko laikinąsias apsaugos priemones ir apriboja akcininko teisę balsuoti visuotiniuose akcininkų susirinkimuose.

Kasacinis teismas išaiškino, jog tam, kad akcijų suteikiamų balsavimo teisių apribojimas atitiktų ABI 27 straipsnio 4 dalies 3 punkte nustatytą sąlygą – kitų įstatymų nustatytais atvejais, turi būti nustatyta šios normos taikymo sąlygų visuma. Visų pirma, akcijų suteikiamų balsavimo teisių apribojimas turi būti tiesiogiai nustatytas teisės akte. Antra, apribojimas turi būti nustatytas tam tikros galios teisės akte – įstatyme. Trečia, kitų įstatymų normose nustatyti akcijų suteikiamų balsavimo teisių apribojimai siejami su tose teisės normose nurodytų jų taikymo sąlygų – atitinkamų juridinių faktų – atsiradimu, pasikeitimu ar pasibaigimu, t. y. su jose įstatymų leidėjo tiesiogiai įtvirtinta valia taikyti tokius apribojimus, o ne su teismo procesiniu sprendimu ar kitų asmenų valia, ir taikytini vadovaujantis įstatymu nuo tose teisės normose nurodytų juridinių faktų atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo. Šios sąlygos, teisėjų kolegijos vertinimu, yra kumuliatyvios ir, nesant bent vienos iš jų, netaikytina, kad tokiu atveju akcijų suteikiamos balsavimo teisės yra apribotos kituose įstatymuose nustatytais atvejais, kaip tai reglamentuojama ABI 27 straipsnio 4 dalies 3 punkte.

Tuo tarpu tam, kad nesuteikiančiomis balsų būtų laikomos akcijos, kurių akcininkui suteikiama teisė balsuoti visuotiniuose akcininkų susirinkimuose apribojama teismo taikomomis laikinosiomis apsaugos priemonėmis, sprendžiant ginčą dėl nuosavybės teisės į akcijas, teisėjų kolegijos vertinimu, turi būti nustatyta šių sąlygų visuma: i) balsavimo teisės apribojimą taiko teismas; ii) šis apribojimas nustatomas taikant laikinųjų apsaugos priemonių institutą; iii) laikinosios apsaugos priemonės taikomos byloje, kurioje sprendžiamas ginčas dėl nuosavybės teisės į akcijas. Šios sąlygos taip pat laikytinos kumuliatyviomis.

Kasacinis teismas šioje byloje konstatavo, kad CK 2.177 straipsnio 3 dalyje reglamentuojamas uždraudimas balsuoti visuotiniuose akcininkų susirinkimuose laikytinas viena iš ieškinio užtikrinimo priemonių, kuria siekiama užtikrinti proceso šaliai palankaus teismo sprendimo, įpareigojančio

parduoti akcijas, įvykdymą. Taip pat nurodė, kad pagal CK 2.115 straipsnio 1 dalį dėl priverstinio akcijų pardavimo pareikštas ieškinys, kuriame teigiama, kad akcininko veiksmai prieštarauja juridinio asmens veiklos tikslams ir negalima pagrįstai manyti, jog tie veiksmai ateityje pasikeis, reiškia, kad ginčijamas akcininko, kaip akcijų savininko, teisių įgyvendinimas pažeidžiant įstatymus ir (arba) kitų asmenų teises ir interesus, t. y. kad kilo ginčas dėl nuosavybės teisės į akcijas. Nustatęs, kad minėtas balsavimo teisės apribojimas buvo pritaikytas teismo nutartimi, kasacinis teismas šioje byloje padarė išvadą, kad CK 2.117 straipsnio 3 dalies pagrindu pritaikytas balsavimo teisės apribojimas atitinka sąlygas, kai nesuteikiančiomis balsų laikomos akcijos, kurių akcininkui suteikiama teisė balsuoti visuotiniuose akcininkų susirinkimuose apribojama teismo taikomomis laikinosiomis apsaugos priemonėmis, sprendžiant ginčą dėl nuosavybės teisės į akcijas.

Pasisakydamas dėl akcininko teisės sušaukti neeilinį visuotinį akcininkų susirinkimą, kasacinis teismas pažymėjo, kad ABĮ 23 straipsnio 4 dalyje reglamentuojama kontroliuojančio akcininko teisė sušaukti visuotinį akcininkų susirinkimą siejama ne su turimų akcijų skaičiumi, o su jų suteikiamais balsais ir jų skaičiumi. Todėl vertinant, ar akcininkas gali pasinaudoti ABĮ 23 straipsnio 4 dalyje nustatyta išimtinė kontroliuojančio akcininko teise sušaukti visuotinį akcininkų susirinkimą, kai to per įstatyme nustatytus terminus nepadarė bendrovės valdyba (jei ji sudaryta) ar vadovas, turi būti nustatyta, ar akcininkas šios teisės įgyvendinimo metu turi daugiau kaip 1/2 dalį akcijų suteikiamų balsų, atsižvelgiant į ABĮ 27 straipsnio 4 dalį, kurioje reglamentuojamos akcijos, nesuteikiančios balsavimo teisės, šių akcijų neįtraukiant į visų akcijų suteikiamų balsų skaičių.

Atitinkamai vertindamas kasacinio skundo argumentus dėl kvorumo susirinkime nebuvimo, kasacinis teismas nurodė, kad vertinimas, ar visuotiniame akcininkų susirinkime yra kvorumas, taip pat priklauso ne nuo akcininko turimų akcijų skaičiaus, o nuo jų suteikiamų balsų skaičiaus. Nagrinėjamu atveju ginčijamame visuotiniame akcininkų susirinkime kvorumas buvo, nes šio susirinkimo metu akcininkei ieškovei buvo uždrausta balsuoti visuotiniame akcininkų susirinkime. Tai reiškia, kad minėtame visuotiniame akcininkų susirinkime dalyvavo kita akcininkė, kurios turima 1/2 dalis bendrovės akcijų šiame susirinkime sudarė 100 procentų balsų.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-46-701/2023

Sutarčių teisė

Dėl nuomininko atleidimo nuo sutarties vykdymo remiantis nenugalimos jėgos aplinkybėmis

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės nuomos mokesčio skolą bei delspinigius. Ji nurodė, kad pagal šalių sudarytą negyvenamųjų patalpų nuomos sutartį ji išnuomojo atsakovei restorano patalpas, už kurias ši įsipareigojo mokėti sutarto dydžio nuomos mokesť. Lietuvoje paskelbus karantiną, šalys papildomu susitarimu sutarė visam atsakovės veiklos apribojimo laikotarpiui sumažinti nuomos mokesť 30 proc., tačiau atsakovė nemokėjo sumažinto nuomos mokesčio, laikydama, kad gali remtis nuomos sutartyje nustatyta nenugalimos jėgos aplinkybe. Pirmosios instancijos teismas ieškinį patenkino visiškai. Apeliacinės instancijos teismas, taikydamas nenugalimos jėgos institutą – ieškinį tenkino iš dalies, nepriteisdamas nuomos mokesčio skolos už karantino laikotarpį.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad tiek nenugalimos jėgos institutas, tiek ir sutarties vykdymo iš esmės pasikeitus aplinkybėms institutas yra sutarties privalomumo principo išimtys. CK 6.204 straipsnyje nustatytu institutu siekiama inicijuoti derybas dėl sutarties pakeitimo ir sutarties sąlygą (-as) pakeisti taip, kad toks pakeitimų rezultatas sugrąžintų šalims prarastą, sutarties sudarymo metu egzistavusią sutartinių įsipareigojimų pusiausvyrą. Tokiu būdu nustatoma sutarties šalims pareiga bendradarbiauti ir ieškoti kompromisinio problemos sprendimo būdo nesikreipiant į teismą. Nenugalimos jėgos atveju sutarties šalis atleidžiama nuo atsakomybės už sutarties neįvykdymą, jeigu ji įrodo, kad sutartis neįvykdyta dėl aplinkybių, kurių ji negalėjo kontroliuoti bei protingai numatyti sutarties sudarymo metu, ir kad negalėjo užkirsti kelio šių aplinkybių ar jų pasekmių atsiradimui (CK 6.212 straipsnio 1 dalis).

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į šiuolaikinėje sutarčių teisėje siūlomą taikyti funkcinį požiūrį į nenugalimos jėgos ir esminio sutarties vykdymo suvaržymo atribojimą, išaiškino, kad šalims bendradarbiavimo būdu susitarus dėl sutarties pakeitimo ir taip atkūrus tarpusavio sutartinių prievolių balansą daroma mažesnė intervencija į šalių tarpusavio sutartinius santykius, kartu išvengiama teismo įsikišimo sutartiniam ginčui sureguliuoti. Sutarties šalims pakeitus sutarties sąlygas, sutartinių prievolių balansas proporcingai vėl paskirstomas abiem sutarties šalims, o taikant nenugalimos jėgos institutą, stabdomas prievolių vykdymas ir kartu šalis atleidžiama nuo jų vykdymo, taip visą neigiamų padarinių naštą perkeliant vienai iš sutarties šalių. Pritaikius nenugalimos jėgos institutą atvejams, kai karantino metu buvo apribotos komercinės veiklos, iš esmės neįmanomas toks sprendimas, kuriuo būtų atsižvelgiama į abiejų sutarties šalių pagrįstus interesus. Todėl nenugalimos jėgos aplinkybių taikymas komercinės nuomos teisinių santykių kontekste galimas išimtiniais atvejais, t. y. jeigu dėl tokių aplinkybių nustatymo iš esmės visiškai sužlugdomas nuomos tikslas, ir tik tuo atveju, jeigu sutarties pakeitimas bandant atkurti sutarties šalių priešpriešinių prievolių vykdymo balansą nebūtų adekvatus pažeistos teisės gynimo būdas. Tais atvejais, kai šalys savo laisva valia pačios priima sprendimą pakeisti sutartį siekdamos atkurti sutartinių prievolių vykdymo balansą, toks šalių bendradarbiavimas užkerta kelią tai pačiai situacijai spręsti retroaktyviai taikyti teisės gynimo būdą nenugalimos jėgos instituto pagrindu.

Nagrinėjamoje byloje buvo pripažinta, kad sudarydamos nuomos sutartį šalys negalėjo numatyti dėl COVID-19 viruso plitimo Lietuvos Respublikos Vyriausybės taikytų apribojimų komercinei veiklai ir prisiimti rizikos dėl kilusios pandemijos bei šalyje paskelbto karantino, tačiau iš esmės pasikeitus aplinkybėms, turinčioms reikšmės nuomos sutarties vykdymui, šalys, siekdamos subalansuoti sutarties vykdymo suvaržymo naštą, pasirašė susitarimą, kuriuo tarpusavyje paskirstė pandemijos metu atsiradusių aplinkybių riziką nustatydamos kitokį, nei nuomos sutartyje, mokėtiną nuomos mokesčio dydį bei apibrėždamos jam taikytiną laikotarpį. Tai reiškia, kad šalys tarpusavyje bendradarbiaudamos pakeitė sutartį.

Kasacinio teismo vertinimu, šiuo atveju nebuvo teisinio pagrindo taikyti nenugalimos jėgos instituto nuostatų, todėl apeliacinės instancijos teismo sprendimas nepriteisti skolos už tris karantino mėnesius pakeistas ir ieškovei priteista nuomos mokesčio skola padidinta trijų mėnesių nuomos mokesčio su nuolaida suma.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-381-421/2023

Civilinė atsakomybė

Dėl ekologiniam ūkiui padarytos žalos atlyginimo

Ieškovė ūkininkė prašė teismo priteisti iš atsakovo žalos atlyginimą dėl ekologiniam kviečių laukui padarytos žalos, iš atsakovo sklypo patekus neleistinoms ekologiniam ūkiui medžiagoms. Nustačius, kad ieškovės laukas neatitinka ekologinės gamybos reikalavimų dėl šoninės taršos, buvo panaikinti leidimai visame plote užaugintą produkciją parduoti kaip ekologišką. Pirmosios instancijos teismas, konstatavęs ir pačios ieškovės neatsargumą, ieškinį patenkino iš dalies, o apeliacinės instancijos teismas – atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog atsakovas yra ūkininkas, savo profesinėje veikloje naudojantis profesionaliajam naudojimui skirtus augalų apsaugos produktus, todėl jis yra augalų apsaugos produktų profesionalusis naudotojas ir jam taikomi aukštesni profesinio rūpestingumo ir atidumo standartai. Teismų buvo nustatyta, kad šalių dirbami žemės sklypai yra greta vienas kito ir juos skiria apie 15 m pločio griovys. Atsakovui priklausantis žemės sklypas buvo purškiamas glifosato veikliosios medžiagos turinčiais herbicidais. Pirmosios instancijos teismas įvertino, kad ant ieškovės sklypo pateko glifosato tarša atsakovui nupurškus savo sklypą. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad ieškovės sklypo tarša savaime neįrodo, jog į ieškovės ekologinį lauką glifosato galėjo patekti tik iš atsakovo lauko. Tačiau, kasacinio teismo vertinimu, labiausiai tikėtinas ieškovės sklypo taršos šaltinis yra atsakovo veikla gretimame sklype, nes tarša pasklido būtent nuo ieškovės sklypo pakraščio (griovio), besiribojančio su atsakovo sklypu (lauku). Kito taršos šaltinio,

iš kur galėjo pasklisti glifosato turintys augalų apsaugos produktai, nenustatyta, taip pat nenustatyta, kad toks kitas taršos šaltinis objektyviai egzistuoję tikrovėje. Taigi atsakovas, kaip ūkininkas, vykdydamas purškimo chemikalais darbus, nebuvo atidus ir tiek rūpestingas, kiek akivaizdžiai buvo būtina esamomis aplinkybėmis, ir tai patvirtino jo neteisėtus veiksmus; šiais veiksmais jis padarė žalą ieškovei.

Ekologinį žemės ūkį reglamentuojantys teisės aktai nurodo ekologinės gamybos ūkio subjektams įvertinti užteršimo neleistinomis ekologinėje gamyboje medžiagomis sertifikuojamų žemės ūkio naudmenų ir pasėlių plotų, besiribojančių su magistraliniais keliais arba neekologinės gamybos būdu dirbamais žemės plotais, riziką ir pasirinkti tokio pločio apsauginę juostą, kad sertifikuojami plotai ir juose auginamos kultūros nebūtų užteršti. Kasacinis teismas išaiškino, kad nors apsaugos juostų ekologiniame lauke įrengti ekologiškai ūkininkaujantis ūkininkas neprivalo, bet jis privalo įsivertinti užteršimo neleistinomis ekologinėje gamyboje medžiagomis sertifikuojamų žemės ūkio naudmenų ir (ar) pasėlių plotų, besiribojančių su neekologinės gamybos būdu dirbamais žemės plotais, riziką ir imtis priemonių, kad sertifikuojami plotai ir (arba) juose auginamos kultūros nebūtų užteršti neleistinomis ekologinėje gamyboje naudoti medžiagomis. Egzistuoja rizika, kad apsaugos juostų neįrengimas gali padidinti žalos atsiradimo tikimybę.

Kasacinis teismas pritarė pirmosios instancijos teismo išvadoms, jog, žinodama apie sau priklausančių ekologinių laukų užteršimo faktus ankstesniais metais, bet neįrengusi kitiems asmenims aiškios apsauginės juostos, ieškovė prisidėjo prie rizikos padidėjimo, kad laukai, kuriuose vykdoma ekologinė augalininkystė, gali būti užteršti neleistinomis medžiagomis ir dėl to ūkiui gali atsirasti (padidėti) žala. Toks rūpestingumo stokojantis ieškovės elgesys kasacinio teismo buvo įvertintas kaip didelis neatsargumas, sudarantis pagrindą sumažinti priteistiną žalos atlyginimo dydį. Dėl to apeliacinės instancijos teismo sprendimas buvo panaikintas ir pirmosios instancijos teismo sprendimas paliktas nepakeistas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-60-684/2023

Dėl ekspertizės akto įrodomosios reikšmės paciento sveikatai padarytos žalos atlyginimo byloje

Ieškovė prašė priteisti iš sveikatos priežiūros įstaigos (atsakovės) neturtinės žalos atlyginimą. Ji teigė, kad gydytojai, dirbantys atsakovės sveikatos įstaigoje, padarė klaidų – atlikdami gimdos pašalinimo operaciją mechanškai pažeidė tiesiąją žarną ir ši trauma buvo laiku nediagnozuota, todėl ieškovei išsivystė pilvaplėvės uždegimas, sepsis, buvo reikalinga kita skubi operacija komplikacijoms pašalinti, reabilitacija. Vėliau ieškovei nustatytas vidutinis neįgalumo lygis, sumažėjo jos darbingumas, dėl to ieškovė iki šiol negali visiškai savimi pasirūpinti, jai reikalinga nuolatinė priežiūra. Bylą nagrinėję teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad vienas esminių įrodymų nagrinėjamo pobūdžio byloje – deontologinės ekspertizės aktas, kuriame turi atsispindėti medicinos žiniomis grindžiamos ekspertų išvados dėl konkrečiu, individualiu atveju reikšmingų aplinkybių. Atlikdami šios rūšies ekspertizę ekspertai nustato ne tik ligos, sužalojimo pobūdį, bet ir gydymo, diagnostikos teisingumą bei savalaikiškumą, identifikuoja padarytas gydymo klaidas. Tačiau įrodinėjimo procesui ginčiuose dėl sveikatos priežiūros paslaugų teikėjo paciento sveikatai padarytos žalos atlyginimo taikomi bendrieji CPK įtvirtinti reikalavimai, ekspertizės išvada yra vertinama pagal tokias pačias taisykles kaip ir kitos įrodinėjimo priemonės, taikant įrodymų pakankamumo ir patikimumo kriterijus. Tam, kad teismas galėtų visavertiškai remtis deontologinės ekspertizės akte pateiktomis ekspertų išvadomis, vertinti jas kitų bylos duomenų kontekste, pats aktas turi atitikti įstatyme nustatytus reikalavimus, be kita ko, tyrimas turi būti atliktas nešališko eksperto (ekspertų komisijos), jis turi būti išsamus, apimti visus bylos nagrinėjimo dalyką sudarančius reikšmingus aspektus.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad deontologinės ekspertizės atlikimo atveju, atsižvelgiant į šios rūšies teismo ekspertizės ypatumus, susijusius su ekspertų komisijos, kuri atlieka tyrimą ir pateikia bendrą išvadą, sudėtimi (be teismo eksperto, pasitelkiami ir kitų medicinos specialybių gydytojai, neturintys teismo eksperto statuso), pagrindą teismui abejoti ekspertizės išvados

patikimumu gali suponuoti paaiškėjęs faktas, keliantis abejonių dėl bet kurio iš ekspertų komisijos narių nešališkumo.

Kasacinis teismas konstatavo, kad nagrinėjamoje byloje deontologinės ekspertizės aktas neatitinka išsamumo ir nešališkumo reikalavimų. Ekspertizė atlikta ir išvados pateiktos tik dėl dalies bylos nagrinėjimo dalyko – dėl privalomų reikalavimų laikymosi atliekant gimdos pašalinimo operaciją, tačiau ekspertizės akte nepateiktas ieškovės pooperacinės priežiūros, žarnos pažeidimo sukeltų komplikacijų diagnostikos ir gydymo suteikimo laiku bei tinkamumo vertinimas. Taip pat ekspertizės akte neatsispindi išsamus medicininių duomenų vertinimas, išvadų motyvavimas. Be to, dėl vieno iš ekspertinių tyrimų atlikusios ir išvadas tvirtinusios komisijos narių – gydytojo specialisto – nustatyta faktų, kurie kelia abejonių dėl atitikties šališkumo reikalavimui.

Konstatavęs, kad buvo pažeistos įrodymų tyrimo ir vertinimo taisyklės, vertinant ir kitus byloje esančius įrodymus, kasacinis teismas panaikino teismų procesinius sprendimus ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-43-313/2023

Statybų teisė

Dėl atstumų tarp gretimų sklypų ribų ir juose esančių statinių, kai pastatas yra daugiabutis

Ieškovė (Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos) prašė panaikinti statybos leidimą bei įpareigoti atsakovę pagal reikiamai pertvarkytą projektinę dokumentaciją, gavus naują statybą leidžiantį dokumentą, statinį pertvarkyti taip, kad jis atitiktų teisės aktų reikalavimus, teritorijų planavimo dokumentus. Ieškovė teigė, jog buvo pažeistas reikalavimas gauti besiribojančių žemės sklypų savininkų rašytinį sutikimą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos – patenkino.

Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 27 straipsnio 5 dalies 6 punkte, be kita ko, įtvirtinta, kad kai numatoma statinius statyti ar rekonstruoti mažesniais negu norminiai atstumais iki gretimo sklypo ribos, statybą leidžiančiam dokumentui gauti pateikiama sutartis, sutikimas ar susitarimas su šio žemės sklypo (teritorijos) savininku, valdytoju. Atvejai, kada privaloma gauti besiribojančių žemės sklypų (teritorijų) savininkų ar valdytojų sutikimus, nurodyti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2016 m. gruodžio 12 d. įsakymu patvirtinto statybos techniniame reglamente STR 1.05.01:2017 „Statybą leidžiantys dokumentai. Statybos užbaigimas. Nebaigto statinio registravimas ir perleidimas. Statybos sustabdymas. Savavališkos statybos padarinių šalinimas. Statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimas“.

Kaip nustatė bylą nagrinėję teismai, nurodytas namas pastatytas 1975 metais ir Nekilnojamojo turto registre įregistruotas kaip daugiabutis gyvenamasis namas, stovintis ant jam skirto, visam namui bendro žemės sklypo. 1994 metais atlikus kadastrinius matavimus buvo suformuoti atskiri sklypai, priskirti kiekvienam butui, tačiau pastato paskirtis liko gyvenamoji (trys ir daugiau butų) – daugiabutis gyvenamasis namas. Kadangi butai išsidėstę viena eile, o juos jungiančios sienos yra ant suformuotų atskirų sklypų ribų, tai kiekvienam butui skirtų atskirų sklypų šoninės ribos sutampa su butus jungiančiomis bendromis sienomis. Taigi, nagrinėjamu atveju susiklostė išskirtinė situacija, kai iš esmės visas sklypas, nors ir vėliau suformuojant atskirus sklypus, priskirtus kiekvienam butui, yra skirtas visam daugiabučiam gyvenamajam namui eksploatuoti. Todėl pastato dalies (buto) rekonstrukcijos klausimas buvo sprendžiamas pagal daugiabučiam gyvenamajam namui nustatytą teisinį reguliavimą.

Statybos įstatymo 27 straipsnio 5 ir 7 punktuose nustatytas teisinis reguliavimas suponuoja specialų žemės sklypų savininkų interesų teisinės apsaugos mechanizmą statybos teisiniuose santykiuose tais atvejais, kai žemės sklypas bendrosios dalinės nuosavybės teise priklauso butų ir kitų patalpų savininkams. Pagal šiuose punktuose nustatytą reguliavimą žemės sklypų savininkų interesai yra apsaugomi taikant butų ir kitų patalpų savininkų nuosavybės teisės įgyvendinimą reglamentuojančias teisės normas, t. y. savarankiškai žemės sklypų savininkų (valdytojų) interesai statybą leidžiančio dokumento išdavimo procese nėra saugomi.

Nors nurodytas teisinis reguliavimas yra taikomas tais atvejais, kai žemės sklypas butų ir kitų patalpų savininkams priklauso bendrosios dalinės nuosavybės teise, o nagrinėjamu atveju yra suformuoti atskiri kiekvienam butui priskirti žemės sklypai, tačiau būtent daugiabučio gyvenamojo namo butų savininkai tapo taip suformuotų žemės sklypų, kurių visuma sudaro pagrindą eksploatuoti daugiabutį gyvenamąjį namą, savininkais ir, kaip minėta, toks žemės sklypų suformavimas nepakeitė daugiabučio gyvenamojo namo paskirties. Taigi nagrinėjamoje situacijoje žemės sklypų paskirtis iš esmės yra ta pati kaip ir tuo atveju, kai žemės sklypai priklauso butų ir kitų patalpų savininkams bendrosios dalinės nuosavybės teise. Be to, nagrinėjamu atveju reikšminga aplinkybė yra tai, kad daugiabučio gyvenamojo namo butai yra išsidėstę vientisu perimetru ant sklypo ribų palei gatvę, o juos jungiančios sienos yra ant suformuotų atskirų sklypų ribų. Tokioje situacijoje nuo kiekvieno buto iki gretimo (kaimyninio) sklypo ribos nėra jokio atstumo, kuris būtų skirtas gretimo (kaimyninio) sklypo savininko (valdytojo) interesams apsaugoti, t. y. kiekvieno buto išorinė siena iš esmės sutampa su gretimo (kaimyninio) žemės sklypo riba.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas nusprendė, kad nors nagrinėjamu atveju sklypai ir suformuoti kaip savarankiški, jų pagrindinė paskirtis šiuo atveju yra užtikrinti viso daugiabučio gyvenamojo namo, kurio pagrindinės konstrukcijos butų ir kitų patalpų savininkams priklauso bendrosios dalinės nuosavybės teise, tinkamą naudojimą, todėl daugiabučio gyvenamojo namo atžvilgiu tokie sklypai nelaikytini gretimais (kaimyniniais) žemės sklypais, besiribojančiais su daugiabučio gyvenamojo namo butais, Statybos įstatymo ir STR 1.05.01:2017 nuostatų prasme, ir šioje situacijoje nėra pagrindo taikyti teisinį reguliavimą, nustatantį normatyvinius atstumus nuo statinių iki besiribojančių sklypų ribų. Dėl to apeliacinės instancijos teismo sprendimas panaikintas ir paliktas galioti pirmosios instancijos sprendimas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-69-1075/2023

Darbo teisė

Dėl darbo sutarties nutraukimo, kai darbuotojui įstatymų nustatyta tvarka atimamos specialios teisės dirbti tam tikrą darbą ar eiti tam tikras pareigas, o vėliau įsakymas dėl tokios teisės atėmimo panaikinamas teismo sprendimu

Ieškovė (darbdavė) prašė pripažinti atsakovo (darbuotojo) atleidimą iš darbo pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – DK) 60 straipsnio 1 dalies 2 punktą teisėtu ir atmesti atsakovo reikalavimus dėl atleidimo iš darbo pripažinimo neteisėtu bei susijusių išmokų priteisimo. Ji nurodė, kad darbo sutartimi atsakovas buvo priimtas į kontrolieriaus pareigas kelių transporto priemonių apžiūroms atlikti. Eidamas šias pareigas atsakovas turėjo turėti teisės aktuose nustatyta tvarka suteiktą teisę atlikti privalomąją techninę apžiūrą. Lietuvos transporto saugos administracijai (toliau – LTSA) panaikinus atsakovui tokią teisę, ieškovė nutraukė su atsakovu sudarytą darbo sutartį. Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui panaikinus LTSA direktoriaus įsakymą, atsakovas kreipėsi į Darbo ginčų komisiją dėl jo atleidimo pripažinimo neteisėtu. Bylą nagrinėję teismai ieškovės ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog DK 60 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtinta teisės norma yra imperatyvaus pobūdžio, todėl darbdavys, gavęs joje įtvirtinto darbo sutarties nutraukimo pagrindo egzistavimą patvirtinantį dokumentą ar kitaip apie jį (pagrindą) sužinojęs, turi pareigą nutraukti darbo sutartį, šią pareigą jis privalo įvykdyti įstatyme nustatyta tvarka ir sąlygomis ne vėliau kaip per penkias darbo dienas nuo dokumento gavimo ar sužinojimo dienos. Už šios pareigos nevykdymą ar netinkamą vykdymą taikomą darbdaviui atsakomybę nustato kitų teisės šakų normos.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, jog, egzistuojant DK 60 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtintam darbo sutarties nutraukimo pagrindui, darbdavio pareiga nutraukti darbo sutartį pasibaigtą, jeigu jos šalių susitarimu darbuotojo darbo funkcija per DK 60 straipsnio 2 dalyje nustatytą terminą būtų pakeista taip, jog specialiuųjų teisių turėjimas jam nebebūtų būtinas. Tačiau egzistuojant DK 60 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtintam darbo sutarties nutraukimo pagrindui pasiūlymas darbuotojui pakeisti darbo funkciją yra darbdavio teisė, bet ne pareiga. Todėl kasacinis teismas

apeliacinės instancijos teismo nurodytas aplinkybes dėl ieškovės nebendradarbiavimo su atsakovu, siekiant išsaugoti darbo santykius, vertino kaip teisiškai nereikšmingas sprendžiant dėl DK 60 straipsnio 1 dalies 2 punkto taikymo.

Kasacinis teismas nurodė, jog esant tokiai situacijai, kai atsakovas atleistas iš darbo remiantis tuo metu galiojusi, tačiau neteisėtu LTSA direktoriaus įsakymu, kurio panaikinimas administracinio teismo sprendimu nesukūrė šio įsakymo neteisėtumo fakto, o tik teisiškai patvirtino tokį faktą, nurodyto administracinio teismo sprendimo sukelti teisiniai padariniai pagal įstatymą taikomi retrospektyviai, juo (sprendimu) yra atkurta iki panaikinto LTSA direktoriaus įsakymo priėmimo buvusi padėtis ir yra atkurta atsakovo turėta teisė atlikti privalomąją techninę apžiūrą. Todėl, net ir vertinant, kad darbo sutarties nutraukimo metu buvusios teisinės ir faktinės situacijos pasikeitimas yra nulemtas ne ieškovės neteisėtų veiksmų bei kaltės, darbo sutarties su atsakovu nutraukimo metu teisėto pagrindo ją nutraukti pagal DK 60 straipsnio 1 dalies 2 punktą nebuvo, nors ši aplinkybė paaiškėjo tik Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui priėmus sprendimą, kuriuo buvo panaikintas LTSA direktoriaus įsakymas.

Konstatavęs, kad darbo sutartis su atsakovu pagal DK 60 straipsnio 1 dalies 2 punktą nutraukta be teisėto pagrindo, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-70-701/2023

Civilinio proceso teisė

Dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo byloje, kuriose teismas iš dalies tenkina reikalavimą dėl neturtinės žalos atlyginimo

Ieškovas kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti iš Lietuvos Respublikos, atstovaujamos Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros, 3500 Eur turtinės ir 20 000 Eur neturtinės žalos, kurią jis patyrė dėl jo atžvilgiu vykdyto neteisėto baudžiamojo persekiojimo, atlyginimo. Pirmosios instancijos teismas ieškovo ieškinį tenkino iš dalies, priteisdamas 3500 Eur turtinės ir 2300 Eur neturtinės žalos atlyginimo. Atsižvelgdamas į tai, kad neturtinės žalos dydį nustato teismas ir kad ieškinio reikalavimas dėl turtinės žalos atlyginimo patenkintas byloje visiškai, pirmosios instancijos teismas priteisė ieškovui iš atsakovės visų jo patirtų bylinėjimosi išlaidų pirmosios instancijos teisme atlyginimą. Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas ir į Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją, išaiškino, kad tais atvejais, kai iš dalies tenkinamas ieškovo reikalavimas dėl neturtinės žalos atlyginimo, teismas, skirstydamas byloje šalių patirtas bylinėjimosi išlaidas, taisyklę „pralaimėjęs moka“ turi taikyti ne mechaniškai, o, vadovaudamasis CPK 93 straipsnio 4 dalimi ir CPK 3 straipsnio 7 dalyje nurodytais teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais, gali nukrypti nuo bendrųjų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, atsižvelgdamas į šių išlaidų susidarymo priežastis, be kita ko, įvertindamas taisyklę „pralaimėjęs moka“ nustatyto teisės į teisminę gynybą ribojimo tikslą ir proporcingumą, bylinėjimosi išlaidų paskirstymo rezultatai ir jo poveikį ginčo šalims, taip pat įvertinti ieškovo ir atsakovo procesinį elgesį, išsiaiškinti, ar atsakovas patyrė papildomų išlaidų dėl pareikšto didesnio reikalavimo, ir kitas šiam klausimui išspręsti reikšmingas individualias bylos aplinkybes.

Kasacinis teismas konstatavo, kad bylą nagrinėję teismai teisingai įvertino byloje susiklosčiusias aplinkybes, tinkamai paskirstė pirmosios instancijos teisme šalių patirtas bylinėjimosi išlaidas, todėl apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-916/2023

Vykdyto procesas

Dėl CPK 703 straipsnyje įtvirtintos antstolio teisės atšaukti varžytynes aiškinimo ir taikymo

Pareiškėja prašė teismo panaikinti antstolės patvarkymą dėl varžytynių atšaukimo. Teismai nustatė, kad skundžiamas antstolės patvarkymas atšaukti varžytynes buvo priimtas jau pasibaigus varžytynėms, pareiškėjai gavus pranešimą apie laimėtas varžytynes. Pirmosios instancijos teismas vertino, kad, esant tokiai aplinkybei, antstolė nepagrįstai priėmė skundžiamą patvarkymą, o apeliacinės instancijos teismas padarė priešingą išvadą, konstatavęs, kad nors ginčijamas patvarkymas priimtas po varžytynių pabaigos, tačiau aplinkybės, dėl kurių varžytynės negali būti vykdomos CPK nustatyta tvarka, paaiškėjo iki varžytynių pabaigos.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog nors pačiame CPK 703 straipsnyje *expressis verbis* (tiesiogiai) nėra nurodyta, kad varžytynės gali būti atšauktos tik joms nepasibaigus, tačiau, aptartą įstatymo nuostatą aiškinant loginiu metodu, darytina išvada, kad tiek aplinkybės, dėl kurių varžytynės negali būti vykdomos CPK nustatyta tvarka, turi paaiškėti iki varžytynių pabaigos, tiek antstolio patvarkymas atšaukti varžytynes turi būti priimtas iki jų pabaigos. Todėl kasacinis teismas padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė CPK 703 straipsnio 1 dalį ir nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, kurioje konstatuota, kad: varžytynėms automatiškai pasibaigus, antstolis nebeturi galimybės jas atšaukti CPK 703 straipsnio pagrindu; pagal CPK 703 straipsnio 1 dalį atšauktos gali būti tik dar nepasibaigusios varžytynės, o varžytynėms jau esant pasibaigusios, CPK 703 straipsnio 1 dalis nesuteikia antstoliui teisės jas atšaukti. Taigi antstolio organizuojamos varžytynės pasibaigia šiose teisės normose įsakmiai nustatytu laiku.

Dėl nurodytų aplinkybių kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-61-701/2023

Viešieji pirkimai

Dėl CPK 146 straipsnio 2 dalies nuostatų taikymo viešųjų pirkimų byloje

Ieškovė (savivaldybės administracija) prašė priteisti iš atsakovės nuostolių atlyginimą. Ji nurodė, jog Lietuvos Respublikos Vyriausybė skyrė 2 mln. lėšų irklavimo bazės trasai įrengti, šias lėšas ieškovė turėjo panaudoti iki 2020 m. gruodžio 3 d. Dėl to ieškovė paskelbė viešąjį pirkimą, jame dalyvavo ir atsakovė. Pralaimėjusi viešąjį konkursą, atsakovė kreipėsi į teismą su ieškiniu, ginčydama tokį ieškovės sprendimą; jos prašymu teismas pritaikė laikinasias apsaugos priemones – sustabdė viešojo pirkimo procedūras. Ieškovė teigė, kad dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių konkursą laimėjusi tiekėja negalėjo laiku pradėti ir užbaigti statybos rangos darbų, dėl to ieškovė negalėjo pasinaudoti valstybės lėšų dalimi, ir šią laikė savo nuostoliais. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas – patenkino.

Sprendamas klausimą, ar CPK 146 straipsnio 2 dalis ir šią normą aiškinanti kasacinio teismo praktika turėtų būti identiška taikoma CPK 423⁷ straipsniui (*lex specialis*), kasacinis teismas pažymėjo, kad laikinųjų apsaugos priemonių instituto tikslas yra iš esmės tapatus tiek bylose, nagrinėjamos pagal bendrąsias CPK nustatytas taisykles, tiek specialių kategorijų (įskaitant viešųjų pirkimų) byloje – laikinai apsaugoti ieškovo interesus ir užtikrinti būsimo teismo sprendimo byloje įvykdymo galimybę (CPK 144, 145 straipsniai). Dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo kiekvienu atveju sprendžiama pagal konkrečios bylos duomenis, patvirtinančius, kad, nesiėmus priemonių, teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas (CPK 144 straipsnio 1 dalis).

Nors laikinųjų apsaugos priemonių taikymu viešųjų pirkimų byloje visų pirma siekiama apginti tiekėjų interesus, tačiau tai turi būti derinama su siekiu išlaikyti teisingą pusiausvyrą tarp tiekėjų interesų ir viešojo intereso. Kasacinis teismas nurodė, kad vien tai, jog tiekėjo elgesys atitinka socialiai atsakingo tiekėjo elgesio standartą, nesudaro pagrindo sutikti su kasacinio skundo teiginiais dėl CPK 146 straipsnio 2 dalies ir ją aiškinančios kasacinio teismo praktikos netaikymo viešųjų

pirkimų bylose. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, kad CPK 423⁷ straipsnyje nėra nustatyta išimčių dėl CPK 146 straipsnio 2 dalies (ne)taikymo viešųjų pirkimų bylose. Pagal bendrąją taisyklę tais atvejais, kai įsiteisėja teismo sprendimas, kuriuo atmestas ieškinys viešųjų pirkimų bylose, atsakovas turi teisę reikalauti, kad ieškovas atlygintų nuostolius, patirtus dėl ieškovo prašymu taikytų laikinųjų apsaugos priemonių.

Kasacinis teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad vien ieškinio atmetimo faktas civilinėje byloje, kurioje atsakovės iniciatyva ieškovei teismo nutartimi buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės, yra savaimė pakankamas atsakovės veiksmų neteisėtumui konstatuoti. Tačiau vien tik ši aplinkybė nereiškia, kad ieškovė būtent dėl to nepasinaudojo atitinkama dalimi valstybės dotacijos. Pareiga įrodyti aplinkybes, jog vėlesnis sutarties pasirašymas lėmė konkrečių darbų, kuriems apmokėti turėjo būti panaudota valstybės dotacija, neatlikimą, tenka ieškovei. Nustatęs, jog apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl žalos ir priežastinio ryšio, nevertino byloje esančių įrodymų visumos, kasacinis teismas šio teismo sprendimą panaikino ir bylą perdavė iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-68-378/2023

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt